HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a patra)

7 iunie 2011 *

În cauza T-217/06,

Arkema France, cu sediul în Colombes (Franța),

Altuglas International SA, cu sediul în Puteaux (Franța),

Altumax Europe SAS, cu sediul în Puteaux,

reprezentate inițial de A. Winckler, S. Sorinas Jimeno și P. Geffriaud și ulterior de S. Sorinas Jimeno și E. Jégou, avocați,

reclamante,

* Limba de procedură: franceza.

împotriva

Comisiei Europene, reprezentată inițial de domnii F. Arbault și V. Bottka și ulterior de domnii Bottka și F. Castillo de la Torre, în calitate de agenți,

pârâtă,

având ca obiect, cu titlu principal, o cerere de anulare a Deciziei C(2006) 2098 final a Comisiei din 31 mai 2006 privind o procedură de aplicare a articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/F/38.645 – Metacrilați), în măsura în care privește reclamantele și, cu titlu subsidiar, o cerere de anulare sau de reducere a amenzii aplicate reclamantelor prin decizia menționată,

TRIBUNALUL (Camera a patra),

compus din domnul O. Czúcz, președinte, doamna I. Labucka (raportor) și domnul K. O'Higgins, judecători,

grefier: doamna T. Weiler, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 15 decembrie 2009,

pronunță prezenta

Hotărâre

Istoricul cauzei

Introducere

1 Prin Decizia C(2006) 2098 final a Comisiei din 31 mai 2006 privind o procedură de aplicare a articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul privind Spațiul Economic European (SEE) (cazul COMP/F/38.645 – Metacrilați) (denumită în continuare „decizia atacată"), Comisia a obligat în solidar Arkema SA și filialele sale Altuglas International SA (denumită în continuare „Altuglas") și Altumax Europe SAS (denumită în continuare „Altumax" și, împreună, „Arkema") la plata unei amenzi de 219 131 250 de euro pentru participarea la o înțelegere în sectorul metacrilaților, din 23 ianuarie 1997 până la 12 septembrie 2002 (denumită în continuare „înțelegerea în cauză"). Societățile-mamă ale acestora, Total SA și Elf Aquitaine SA, au fost obligate în solidar la plata unei amenzi în valoare de 140,4 milioane și, respectiv, de 181,5 milioane de euro (articolul 2 din decizia atacată).

2 Arkema (fostă Atofina SA) este o societate pe acțiuni de drept francez care înglobează trei sectoare de activitate: produse vinilice, produse chimice industriale și produse de înaltă performanță. La data faptelor menționate în decizia atacată, Arkema era

deținută de Elf Aquitaine, mai întâi în proporție de 97,6 %, ulterior, de la preluarea grupului Elf de Total Fina SA, la 17 aprilie 2000, în proporție de 96,48 %. De la această dată și pe parcursul duratei rămase din perioada vizată în care a avut loc încălcarea, Elf Aquitaine era la rândul său deținută în proporție de 99,43 % de Total (fostă Total Fina, ulterior TotalFinaElf SA) [considerentele (265) și (266) ale deciziei atacate].

3 La 18 mai 2006, cu ocazia cotării sale la bursă, Arkema a devenit Arkema France.

4 Altuglas (fostă Atohaas și Atoglas SA) și Altumax sunt principalele filiale ale Arkema active în sectorul metacrilaților și în special al polimetacrilatului de metil (denumit în continuare „PMMA") care au participat la comportamentele coluzive descrise în decizia atacată [considerentul (259) al deciziei atacate]. Altumax a fost deținută în proporție de 100 % de Arkema pe întreaga durată a încălcării. Altuglas este deținută în proporție de 100 % de Arkema din 1998. Înaintea acestei date, Elf Atochem SA deținea numai 50 % din capitalul său social, dar era responsabilă pentru gestiunea sa curentă [considerentul (263) al deciziei atacate].

Procedura administrativă

5 Investigația care a condus la adoptarea deciziei atacate a fost inițiată în urma depunerii de către Degussa AG, la 20 decembrie 2002, a unei cereri de imunitate în temeiul Comunicării Comisiei din 19 februarie 2002 privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO C 45, p. 3, denumită în continuare „Comunicarea privind cooperarea").

6 La 25 și la 26 martie 2003, Comisia a efectuat inspecții, în special în incintele deținute de Arkema. În urma acestor inspecții, Arkema a prezentat, la 3 aprilie 2003, o cerere de imunitate sau de reducere a cuantumului amenzii în temeiul Comunicării privind cooperarea [considerentul (60) al deciziei atacate].

7 La 17 august 2005, Comisia a adoptat o comunicare privind obiecțiunile referitoare la o încălcare în sectorul metacrilaților, iar destinatarii acesteia au fost, printre altele, Total, Elf Aquitaine, Arkema, Altuglas și Altumax [considerentul (85) al deciziei atacate].

8 La 15 și la 16 decembrie 2005 a avut loc o audiere la care au asistat toți destinatarii comunicării privind obiecțiunile [considerentul (87) al deciziei atacate].

9 La 31 mai 2006, Comisia a adoptat decizia atacată.

Decizia atacată

10 Două aspecte ale deciziei atacate sunt în special pertinente pentru soluționarea prezentului litigiu: identificarea destinatarilor acesteia și calculul amenzii.

Destinatarii deciziei atacate

11 După ce a arătat că era necesar să se stabilească entitățile juridice cărora le era imputabilă răspunderea pentru încălcare [considerentul (245) al deciziei atacate], Comisia a considerat că Altuglas, Altumax, Arkema și Elf Aquitaine trebuiau să răspundă în solidar pentru încălcarea de care se făceau vinovate Altuglas și Altumax în perioada cuprinsă între 23 ianuarie 1997 și 12 septembrie 2002. Total răspundea în solidar pentru încălcarea săvârșită de Altuglas și de Altumax de la 1 mai 2000 până la 12 septembrie 2002 [considerentul (277) al deciziei atacate].

12 Mai exact, în ceea ce privește răspunderea Elf Aquitaine, ținând seama de faptul că membrii consiliului de administrație al Arkema erau numiți de Elf Aquitaine și că aceasta deținea o participație de 97,6 % și, începând cu luna aprilie 2000, o participație de 96,48 % la capitalul social al filialei sale, Comisia a prezumat că Elf Aquitaine avea o influență determinantă și un control efectiv asupra comportamentului adoptat de Arkema [considerentul (265) al deciziei atacate].

13 În ceea ce privește răspunderea Total, Comisia a constatat că, din luna aprilie 2000 și până la încetarea încălcării, această societate controlase în mod direct sau indirect capitalul social al tuturor societăților de exploatare ale grupului, inclusiv al celor care avuseseră un rol direct în înțelegerea în cauză. În aceste împrejurări, Comisia a prezumat că Total exercita o influență determinantă asupra comportamentului filialelor sale Elf Aquitaine, Arkema, Altuglas și Altumax și a adresat tuturor acestor entități o comunicare privind obiecțiunile [considerentul (267) al deciziei atacate].

14 Arkema, pe de o parte, și Total și Elf Aquitaine, pe de altă parte, au răspuns separat la comunicarea privind obiecțiunile, arătând în special că Arkema trebuia să fie singura destinatară a deciziei atacate [considerentele (268) și (269) ale acesteia din urmă].

Comisia a respins argumentele acestora și a confirmat răspunderea celor cinci entități menționate la punctul anterior [considerentele (270)-(277) ale deciziei atacate]. În continuare, se va face trimitere la toate aceste societăți ca formând „grupul Total".

Calculul amenzii

15 În ceea ce privește calculul amenzii, Comisia a examinat, în primul rând, gravitatea încălcării și a constatat mai întâi că, în raport cu natura încălcării și cu faptul că aceasta acoperea întregul teritoriu al SEE, era o încălcare foarte gravă în sensul Liniilor directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO (JO C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69, denumite în continuare „liniile directoare") [considerentele (319)-(331) ale deciziei atacate]. În continuare, Comisia a aplicat un tratament diferențiat întreprinderilor care au participat la încălcare, plasând grupul Total în prima categorie, având în vedere cifra de afaceri a societății Arkema realizată în SEE pentru cele trei produse din PMMA. Pe acest temei, Comisia a reținut în privința sa un cuantum de bază de 65 de milioane de euro [considerentele (332)-(336) ale deciziei atacate]. În sfârșit, având în vedere cifra de afaceri mondială a Total, pentru a garanta un efect descurajator al amenzii, Comisia a aplicat amenzii stabilite în sarcina grupului Total un factor multiplicator de 3. Astfel, cuantumul de bază al amenzii se ridică la 195 de milioane de euro [considerentele (337)-(350) ale deciziei atacate].

16 În al doilea rând, Comisia a examinat durata încălcării și a constatat că, având în vedere că Arkema participase la încălcare timp de cinci ani și șapte luni, cuantumul de bază trebuia majorat cu 55 %. Această majorare a fost aplicată Elf Aquitaine, Arkema, Altuglas și Altumax. În ceea ce privește Total, care era proprietara capitalului social al filialelor sale pe o durată mai scurtă, Comisia a majorat cu 20 % amenda [considerentele (351)-(353) ale deciziei atacate]. Astfel, cuantumul de bază al amenzii calculate pentru Arkema (cu includerea Elf Aquitaine) se ridică la 302,25 milioane de euro.

Total este obligată în solidar la plata a 234 de milioane de euro din acest cuantum [considerentul (354) al deciziei atacate].

17 În al treilea rând, Comisia a examinat eventuala prezență a unor circumstanțe agravante. În ceea ce privește Arkema, având în vedere existența a trei decizii anterioare a căror destinatară era aceasta, Comisia a constatat că, prin săvârșirea unei încălcări de același tip, îi erau imputate încălcări repetate și a decis majorarea cu 50 % a cuantumului de bază al amenzii aplicate Arkema. Cu toate acestea, Comisia a precizat că Total și Elf Aquitaine nu săvârșiseră încălcări repetate și că această majorare se aplica, așadar, numai față de Arkema, Altuglas și Altumax [considerentul (369) al deciziei atacate și nota de subsol 250 referitoare la considerentul menționat].

18 În al patrulea rând, Comisia a respins circumstanțele atenuante invocate de grupul Total.

19 În acest stadiu, ținând seama de luarea sau neluarea în considerare a circumstanțelor agravante sau atenuante, cuantumul amenzii era de 365 218 750 de euro pentru Arkema, Altuglas și Altumax. Pentru Total, cuantumul amenzii rămânea stabilit la 234 de milioane de euro. Pentru Elf Aquitaine, cuantumul amenzii rămânea de 302,25 milioane de euro [considerentul (397) al deciziei atacate]. În temeiul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 [CE] și 82 [CE] din tratat (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167), Comisia a considerat că amenda nu depășea 10 % din cifra de afaceri a întreprinderii vizate [considerentele (398) și (399) ale deciziei atacate].

20 În al cincilea și ultimul rând, Comisia a aplicat Comunicarea privind cooperarea și a decis, în temeiul punctului 23 litera (b) prima liniuță din aceasta, să reducă cu 40 % cuantumul amenzii care, în lipsa acestei reduceri, ar fi fost aplicată grupului Total [considerentele (403)-(410) ale deciziei atacate].

21 Astfel, la articolul 2 litera (b) din decizia atacată, Comisia a stabilit cuantumul final al amenzii după cum urmează:

„Arkema [...], Altuglas [...] și Altumax [...], obligate în solidar: 219,13 125 milioane de euro, din care Total [...] răspunde în solidar pentru 140,4 milioane de euro și din care Elf Aquitaine SA răspunde în solidar pentru 181,35 milioane de euro."

Procedura și concluziile părților

22 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 10 august 2006, reclamantele, Arkema France, Altuglas și Altumax, au introdus prezenta acțiune.

23 Întrucât compunerea camerelor Tribunalului a fost modificată, judecătorul raportor a fost repartizat la Camera a patra, căreia, în consecință, i-a fost atribuită prezenta cauză.

24 Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul (Camera a patra) a hotărât deschiderea procedurii orale și, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii, pe de o parte, a invitat părțile să răspundă la anumite întrebări și, pe de altă parte, a invitat Comisia să prezinte un document. Părțile au răspuns la aceste întrebări în termenul stabilit.

25 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările orale adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 15 decembrie 2009. La finalul ședinței, procedura orală a fost declarată terminată.

26 Prin Ordonanța din 26 noiembrie 2010, Tribunalul a hotărât redeschiderea procedurii orale, în conformitate cu articolul 62 din Regulamentul său de procedură, pentru a invita părțile, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii, să prezinte documente și să răspundă la întrebări. Părțile au răspuns la aceste solicitări în termenul stabilit. În continuare, procedura orală a fost declarată terminată la 9 martie 2011.

27 Reclamantele solicită Tribunalului:

— cu titlu principal, anularea deciziei atacate în măsura în care le privește;

— cu titlu subsidiar, anularea sau reducerea cuantumului amenzii care le-a fost aplicată prin decizia atacată;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

28 Comisia solicită Tribunalului:

— respingerea acțiunii;

— obligarea reclamantelor la plata cheltuielilor de judecată.

În drept

29 În susținerea acțiunii formulate, reclamantele invocă, în esență, opt motive. Primul motiv se întemeiază pe încălcarea normelor privind imputabilitatea practicilor puse în aplicare de o filială societății-mamă a acesteia și a principiului nediscriminării. Al doilea motiv se întemeiază pe erori de fapt săvârșite de Comisie prin imputarea încălcării săvârșite de Arkema societăților Total și Elf Aquitaine. Al treilea motiv se întemeiază pe încălcarea obligației de motivare și a principiului bunei administrări în punerea în aplicare a normelor privind imputabilitatea. Al patrulea motiv se întemeiază pe încălcarea criteriului impactului real asupra pieței în stabilirea cuantumului de bază al amenzii la 65 de milioane de euro. Al cincilea motiv se întemeiază pe existența unor erori de drept și de fapt în majorarea cuantumului de bază al amenzii în temeiul efectului descurajator. Al șaselea motiv se întemeiază pe erori de drept săvârșite de Comisie în majorarea amenzii în temeiul încălcărilor repetate. Al șaptelea motiv se întemeiază pe o eroare de fapt, în măsura în care Comisia nu ar fi acordat reclamantelor o reducere a amenzii în temeiul neaplicării efective de către Arkema a anumitor practici incriminate. Al optulea motiv se întemeiază pe erori de drept și de fapt constituite de refuzul Comisiei de a le acorda o reducere a amenzii în temeiul „altor factori". În plus, în ședință, reclamantele au invocat de asemenea un motiv suplimentar menit să conteste majorarea amenzii în temeiul efectului suficient de descurajator.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea normelor referitoare la imputabilitatea practicilor puse în aplicare de o filială societății-mamă a acesteia și a principiului nediscriminării

30 Reclamantele arată că, prin faptul că a recurs la prezumția potrivit căreia o societate-mamă exercită în mod efectiv o influență determinantă asupra unei filiale în cazul în care deține totalitatea sau cvasitotalitatea capitalului social al acesteia (denumită în continuare „prezumție de exercitare a unei influențe determinante") și întrucât

nu a făcut dovada unui control efectiv, Comisia a săvârșit o eroare de drept (primul aspect al prezentului motiv). Procedând astfel, acesta a încălcat și principiul nediscriminării, aplicând societății Arkema un standard probatoriu diferit de cel aplicat altor filiale care au participat la practicile incriminate (al doilea aspect al prezentului motiv).

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe încălcarea normelor privind imputabilitatea practicilor puse în aplicare de o filială societății-mamă a acesteia

— Argumentele părților

31 Reclamantele susțin că, potrivit unei jurisprudențe constante și practicii decizionale a Comisiei, în cazul în care întreprinderea autoare a încălcării aparține unui grup de societăți, numai filiala în cauză este, în principiu, răspunzătoare pentru încălcarea săvârșită. Numai în anumite împrejurări acțiunile unei filiale ar putea fi imputate societății-mame. Acest lucru se întâmplă fie atunci când societatea-mamă exercită în mod efectiv o influență determinantă asupra comportamentului filialei sale, ținând seama de lipsa de autonomie a acesteia din urmă în stabilirea politicii sale comerciale, fie atunci când societatea-mamă a fost implicată (activ sau pasiv, prin simpla cunoaștere a faptelor) în încălcarea săvârșită de filială.

32 Reclamantele arată că, în temeiul jurisprudenței aplicabile, deținerea unei proporții de 100 % din capitalul social (și, *a fortiori*, de 99,43, de 97,6 sau de 96,48 %) nu permite, în sine, să se concluzioneze în mod automat că societatea-mamă exercită o influență determinantă asupra politicii comerciale a filialei sale. Potrivit reclamantelor, jurisprudența ar fi impus întotdeauna elemente suplimentare în această privință,

precum faptul ca societatea-mamă să se fi prezentat în cadrul procedurii administrative ca unicul interlocutor al Comisiei pentru grup, necontestarea existenței unei puteri de control efective asupra filialei și lipsa oricărei probe cu privire la autonomia filialei.

33 Or, în speță, pe lângă deținerea directă sau indirectă a cvasitotalității capitalului social al Arkema de către societățile-mamă ale acesteia de la acea dată, Comisia nu ar fi furnizat în decizia atacată niciun indiciu care să poată demonstra că Total și/sau Elf Aquitaine exercitau în mod efectiv, în cursul perioadei avute în vedere, o influență determinantă asupra politicii comerciale a Arkema sau în punerea în aplicare a practicilor incriminate. În special, potrivit reclamantelor, aspectul relevat de Comisie în decizia atacată potrivit căruia membrii consiliului de administrație al Arkema erau numiți de Elf Aquitaine la data la care au avut loc faptele constituie numai consecința logică a deținerii majorității capitalului social al Arkema și nu era de natură să dovedească exercitarea unei influențe determinante asupra acesteia.

34 Prin urmare, reclamantele consideră că, întrucât s-a întemeiat pe prezumția de exercitare a unei influențe determinante, care are la bază exclusiv deținerea, directă sau indirectă, a cvasitotalității capitalului social al Arkema, pentru a imputa societăților Total și Elf Aquitaine practicile avute în vedere în decizia atacată, Comisia a săvârșit o eroare de drept care justifică anularea deciziei atacate.

35 În sfârșit, întrucât Tribunalul le-a solicitat opinia cu privire la consecințele Hotărârii Curții din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia (C-97/08 P, Rep., p. I-8237), asupra prezentului litigiu, reclamantele au afirmat în ședință că situația de fapt care a stat la baza acestei hotărâri și în special controlul exercitat de societatea-mamă asupra filialelor sale care au participat la încălcare erau diferite de cele din speță. Pe de altă parte, reclamantele au arătat că, în această cauză, nivelul de participare a societății-mamă la capitalul social al filialei sale era de 100 %, în timp ce, în speță, nivelul respectiv nu este atins (acesta este de 99,43 %, de 97,6 % și de 96,48 %). În orice caz, reclamantele afirmă că, deși Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, citată

anterior, trebuia interpretată în sensul că permitea ca o încălcare săvârșită de o filială să fie imputată societății-mamă a acesteia fără vreun element suplimentar diferit de legătura la nivelul capitalului, această jurisprudență ar trebui, așadar, reconsiderată, în măsura în care ar fi creat un regim de răspundere fără vinovăție, incompatibil cu Regulamentul nr. 1/2003.

36 Comisia declară că împărtășește teza reclamantelor potrivit căreia numai în anumite împrejurări răspunderea care rezultă din comportamentul ilicit al unei filiale poate fi imputată societății-mamă. O astfel de posibilitate ar exista atunci când societatea-mamă exercită în mod efectiv o influență determinantă asupra comportamentului filialei sale. Cu toate acestea, potrivit Comisiei, dintr-o jurisprudență constantă rezultă că în mod întemeiat aceasta concluzionează că o societate care deține totalitatea sau cvasitotalitatea capitalului social al filialei sale exercită în mod efectiv o influență determinantă asupra filialei, din moment ce societatea-mamă nu a răsturnat prezumția de exercitare a unei influențe determinante prin dovedirea autonomiei de comportament al filialei sale.

— Aprecierea Tribunalului

37 Trebuie amintit că din considerentele (245)-(252) și (259)-(277) ale deciziei atacate reiese că încălcarea în litigiu a fost imputată de Comisie societăților Total și Elf Aquitaine întrucât acestea constituiau o singură întreprindere cu Arkema și filialele sale Altuglas și Altumax, care participaseră la comportamentele coluzive. Pentru a ajunge la această concluzie, Comisia s-a întemeiat pe prezumția, menționată în comunicarea privind obiecțiunile, potrivit căreia Total și Elf Aquitaine exercitau o influență determinantă asupra comportamentului filialelor acestora. În ceea ce privește Elf Aquitaine, prezumția de exercitare a unei influențe determinante se întemeia pe faptul că membrii consiliului de administrație al Arkema erau numiți de Elf Aquitaine și pe faptul că aceasta din urmă deținea o participație de 97,6 %, ulterior de 96,48 %, la capitalul social al Arkema [considerentul (265) al deciziei atacate]. În ceea ce privește

Total, prezumția menționată se întemeia pe faptul că, din luna aprilie a anului 2000, Total controla în mod direct sau indirect capitalul social al tuturor societăților grupului, inclusiv al societăților care avuseseră un rol direct în înțelegerea în cauză, ca urmare a participării sale în proporție de 99,43 % la capitalul social al Elf Aquitaine [considerentele (266) și (267) ale deciziei atacate]. Din aceasta din urmă reiese că, în răspunsul lor la comunicarea privind obiecțiunile, societățile vizate au invocat un anumit număr de argumente care aveau ca obiect respingerea prezumției de exercitare a unei influențe determinante, dar Comisia le-a considerat insuficiente [a se vedea în special considerentele (272) și (274) ale deciziei atacate].

38 În continuare, trebuie amintită jurisprudența Curții din acest domeniu.

39 În această privință, trebuie arătat că dreptul concurenței al Uniunii vizează activitățile întreprinderilor și că noțiunea de întreprindere cuprinde orice entitate care exercită o activitate economică, independent de statutul juridic al acestei entități și de modul său de finanțare (a se vedea Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctul 54 și jurisprudența citată).

40 Curtea a precizat de asemenea că noțiunea de întreprindere, plasată în acest context, trebuia să fie înțeleasă în sensul că desemnează o unitate economică chiar dacă din punct de vedere juridic această unitate economică este constituită din mai multe persoane fizice sau juridice (a se vedea Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctul 55 și jurisprudența citată).

41 În cazul în care o astfel de entitate economică încalcă normele privind concurența, răspunderea pentru această încălcare revine entității respective, potrivit principiului răspunderii personale (a se vedea Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctul 56 și jurisprudența citată).

42 Încălcarea dreptului concurenței al Uniunii trebuie să fie imputată fără echivoc unei persoane juridice căreia i se vor putea aplica amenzi și comunicarea privind obiecțiunile trebuie să fie adresată acesteia din urmă. De asemenea, este important ca în comunicarea privind obiecțiunile să fie indicată calitatea în care unei persoane juridice îi sunt reproșate faptele invocate (a se vedea Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctul 57 și jurisprudența citată).

43 Dintr-o jurisprudență constantă rezultă că un comportament al unei filiale poate fi imputat societății-mamă în special atunci când, deși are personalitate juridică distinctă, această filială nu își decide în mod autonom comportamentul pe piață, ci aplică în esență instrucțiunile care îi sunt date de societatea-mamă, având în vedere, mai ales, legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc cele două entități juridice (a se vedea Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctul 58 și jurisprudența citată).

44 Într-adevăr, aceasta este situația deoarece, într-un asemenea caz, societatea-mamă și filiala sa fac parte din aceeași unitate economică și, prin urmare, formează o singură întreprindere, în sensul menționat mai sus. Astfel, faptul că o societate-mamă și filiala sa constituie o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE permite Comisiei să adreseze o decizie prin care să aplice amenzi societății-mamă fără să fie necesară stabilirea implicării personale a acesteia din urmă în cadrul încălcării (Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctul 59).

45 Curtea a statuat de asemenea că, în cazul particular în care o societate-mamă deține 100 % din capitalul filialei sale care a săvârșit o încălcare a normelor de concurență ale Uniunii, pe de o parte, această societate-mamă poate exercita o influență decisivă asupra comportamentului acestei filiale și, pe de altă parte, există o prezumție relativă potrivit căreia societatea-mamă respectivă exercită în mod efectiv o influență decisivă asupra comportamentului filialei sale (a se vedea Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctul 60 și jurisprudența citată).

46 Curtea a precizat, așadar, că, în aceste condiții, era suficient să se dovedească de către Comisie că întregul capital al unei filiale este deținut de societatea sa mamă pentru a prezuma că aceasta din urmă exercită o influență decisivă asupra politicii comerciale a acestei filiale. Prin urmare, Comisia va fi în măsură să considere societatea-mamă răspunzătoare în solidar pentru plata amenzii aplicate filialei sale, cu excepția cazului în care această societate-mamă, căreia îi revine obligația de a răsturna această prezumție, prezintă elemente de probă suficiente de natură să demonstreze că filiala sa se comportă în mod autonom pe piață (a se vedea Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctul 61 și jurisprudența citată).

47 Având în vedere această jurisprudență a Curții, trebuie să se constate că metoda urmată de Comisie în speță, menționată la punctul 37 de mai sus, este corectă pentru a imputa societăților-mamă ale reclamantelor încălcarea în litigiu.

48 Pe de o parte, contrar celor ce par a fi sugerate de reclamante, această imputare nu s-a întemeiat numai pe structura de deținere a capitalului, ci și pe constatarea că prezumția de exercitare a unei influențe determinante nu fusese respinsă [a se vedea în special considerentele (272) și (274) ale deciziei atacate].

49 Pe de altă parte, din această jurisprudență rezultă în mod clar (a se vedea în special punctele 45 și 46 de mai sus) că structura de deținere a capitalului unei filiale constituie un criteriu suficient pentru existența prezumției menționate, fără ca, astfel cum susțin reclamatele, Comisia să fie obligată să prezinte indicii suplimentare cu privire la existența efectivă a unei influențe a societății-mamă.

50 Această concluzie nu este repusă în discuție prin argumentele invocate de reclamante potrivit cărora faptele care au stat la baza Hotărârii Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, și în special controlul exercitat de societatea-mamă avută în vedere în această cauză asupra filialelor sale ar fi fost diferite de cele din speță. În special, în pofida faptului că astfel de indicii suplimentare ar fi putut fi evidențiate în această cauză (Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 2007, Akzo Nobel și alții/

Comisia, T-112/05, Rep., p. II-5049, punctele 13 și 54), atât din Hotărârea din 12 decembrie 2007, Akzo Nobel și alții/Comisia, citată anterior (punctele 61 și 62), cât și din Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus (punctele 61 și 62), rezultă dincolo de orice dubiu că aplicarea acestei prezumții nu este condiționată de existența unor astfel de indicii suplimentare.

51 Este de asemenea necesar să se arate că jurisprudența menționată mai sus privește „cazul particular în care o societate-mamă deține 100 % din capitalul filialei sale" (Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctul 60). Or, în speță, Total și Elf Aquitaine nu dețin totalitatea capitalului filialelor lor.

52 Cu toate acestea, trebuie subliniat că, deși reclamantele au subliniat această diferență de fapt în ședință (a se vedea punctul 35 de mai sus), ele nu au invocat niciun argument specific pentru a se opune aplicării aceluiași regim probatoriu în cele două situații, deși problematica aplicării prezumției de exercitare a unei influențe determinante în alte cazuri decât cel al deținerii de către societatea-mamă a totalității capitalului filialei sale a făcut obiectul unei întrebări scrise adresate de Tribunal Comisiei și, ulterior, al unei dezbateri în ședință.

53 În orice caz, trebuie să se constate că societatea-mamă care deține cvasitotalitatea capitalului filialei sale se află, în principiu, într-o situație analogă celei a unui proprietar exclusiv, în ceea ce privește puterea sa de a exercita o influență determinantă asupra comportamentului filialei sale, având în vedere legăturile economice, organizatorice și juridice pe care le are cu filiala menționată. În consecință, Comisia are dreptul de a aplica acestei situații același regim probatoriu, și anume recurgerea la prezumția că societatea-mamă menționată utilizează în mod efectiv puterea sa de a exercita o influență determinantă asupra comportamentului filialei sale. Desigur, nu este exclus ca în anumite cazuri asociații minoritari să poată dispune, în ceea ce privește filiala, de drepturi care să permită ca analogia menționată mai sus să fie repusă în discuție. Cu toate acestea, pe lângă faptul că astfel de drepturi nu corespund în general unor părți absolut minime cum sunt cele în discuție în speță, niciun element de această

natură nu a fost furnizat de reclamante în speță. Prin urmare, Comisia a aplicat în mod întemeiat prezumția de exercitare a unei influențe determinante în privința societăților-mamă ale reclamantelor.

54 În sfârșit, în ceea ce privește argumentul potrivit căruia, în esență, jurisprudența rezultată din Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia (punctul 35 de mai sus), ar trebui reexaminată, Tribunalul apreciază că, în împrejurările speței, nu trebuie să revină asupra unui aspect de drept soluționat în mod clar de Curte într-o hotărâre recentă.

55 Prin urmare, primul aspect al prezentului motiv trebuie respins.

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiului nediscriminării

— Argumentele părților

56 Reclamantele arată că, deși în cazul acestora Comisia s-a întemeiat exclusiv pe prezumția de exercitare a unei influențe determinante pentru a imputa societății-mamă încălcarea, pentru majoritatea celorlalte filiale destinatare ale deciziei atacate aceasta a luat în considerare indicii suplimentare. În această privință, reclamantele invocă tratamentul rezervat de Comisie, prin decizia atacată, societăților Degussa, ICI plc și Lucite International Ltd.

57 Procedând astfel, Comisia ar fi realizat o discriminare nejustificată în administrarea probei. Reclamantele subliniază că, dacă Comisia ar fi aplicat societății Arkema același standard probatoriu precum cel reținut în privința celorlalte întreprinderi, acest lucru ar fi condus în mod necesar la concluzia că încălcarea era imputabilă numai Arkema.

58 Pe de altă parte, în ceea ce privește argumentul Comisiei întemeiat pe faptul că decizia atacată menționează numirea membrilor consiliului de administrație al Atofina de către Elf Aquitaine, reclamantele subliniază că aceasta reprezintă o simplă consecință logică a deținerii majorității capitalului Arkema și arată că acest indiciu nu poate fi comparat cu indiciile reținute de Comisie în ceea ce privește Degussa, pentru care Comisia ar fi luat în considerare participarea activă la încălcare a societății-mamă. În orice caz, reclamantele subliniază că acest indiciu este valabil numai pentru Elf Aquitaine, iar nu și pentru Total.

59 Comisia contestă această argumentare.

— Aprecierea Tribunalului

60 Trebuie amintit că, în temeiul principiului egalității de tratament sau al nediscriminării, situațiile comparabile nu trebuie tratate în mod diferit și situațiile diferite nu trebuie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv (a se vedea Hotărârea Curții din 11 septembrie 2007, Lindorfer/Consiliul, C-227/04 P, Rep., p. I-6767, punctul 63 și jurisprudența citată).

61 Se impune să se considere că reclamantele nu demonstrează că, prin imputarea încălcării în litigiu destinatarilor deciziei atacate, Comisia a încălcat acest principiu.

62 Mai întâi, trebuie să se constate că situația ICI Acrylics nu este comparabilă cu cea a reclamantelor. Astfel, din decizia atacată reiese în mod clar că ICI Acrylics – entitatea care participa în mod direct la încălcarea în litigiu – era o simplă unitate comercială a ICI, lipsită de personalitate juridică, iar nu o filială a acesteia, deținută în proporție de 100 % sau aproape de această valoare [a se vedea în special considerentele (280), (287) și (288) ale deciziei atacate]. În consecință, în ceea ce privește ICI, Comisia nu a aplicat prezumția de exercitare a unei influențe determinante (susținută sau nu de alte elemente), ci a identificat numai persoana juridică din care făcea parte, la data faptelor, unitatea comercială care săvârșise încălcarea [considerentele (288) și (289) ale deciziei atacate].

63 În continuare, în ceea ce privește Degussa, trebuie arătat că, în considerentul (255) al deciziei atacate, Comisia a constatat cele ce urmează:

„Röhm GmbH & Co. KG (filială deținută în proporție de 100 % de Degussa) și Para-Chemie GmbH (filială deținută în proporție de 100 % de Röhm) sunt entități juridice independente. Întrucât aceste două întreprinderi erau deținute, direct sau indirect, în proporție de 100 % de Degussa […] și consiliul de supraveghere al Röhm este compus în parte din membrii conducerii Degussa […], Comisia consideră Degussa răspunzătoare pentru comportamentele ilicite ale Röhm […] și ale Para-Chemie […]”

64 În ceea ce privește Lucite International, Comisia a afirmat cele ce urmează în considerentul (294) al deciziei atacate:

„Lucite International UK Ltd este una dintre filialele sale deținute în proporție de 100 %. În plus, membrii consiliului de administrație al Lucite International […] erau, pe durata încălcării, și membri ai consiliului de administrație al Lucite International UK […]”

65 Astfel, este corect că, pentru a imputa societăților Degussa și Lucite International comportamentul ilicit al filialelor acestora, Comisia s-a întemeiat pe prezumția de exercitare a unei influențe determinante rezultată din deținerea de către societatea-mamă a unei proporții de 100 % din capitalul filialei, deși a menționat un element suplimentar, și anume prezența în consiliul de supraveghere al filialei a unor membri din conducerea societății-mamă și, respectiv, identitatea membrilor din consiliul de administrație al celor două societăți.

66 Cu toate acestea, nu rezultă că Degussa și Lucite International, precum și filialele acestora, au primit un tratament diferit de cel al reclamantelor și al societăților-mamă ale acestora, fapt ce ar constitui o încălcare a principiului egalității de tratament.

67 Astfel, trebuie subliniat că, precum societățile-mamă ale reclamantelor, Degussa și Lucite International au fost și acestea considerate răspunzătoare pentru comportamentul ilicit al filialelor lor [considerentele (258) și (296) ale deciziei atacate]. Or, nimic din decizia atacată nu permite să se concluzioneze că, dacă nu ar fi putut releva elementele suplimentare menționate mai sus, Comisia le-ar fi exonerat de această răspundere.

68 În această privință, trebuie amintit că, în considerentele (245)-(252) ale deciziei atacate, Comisia a expus principiile după care s-a ghidat în identificarea destinatarilor deciziei atacate. Din acestea reiese în mod clar că, în prezența controlului totalității sau al cvasitotalității capitalului unei filiale, Comisia considera că avea dreptul să constate lipsa de autonomie a acestei filiale întemeindu-se numai pe prezumția de exercitare a unei influențe determinante, cu condiția ca aceasta să nu fi fost răsturnată în cursul procedurii administrative și, prin urmare, să impute societății-mame comportamentul său ilicit pentru motivul că aceasta din urmă făcea parte din aceeași întreprindere [a se vedea printre altele considerentele (247) și (248) ale deciziei atacate].

69 Trebuie să se constate, așadar, că, astfel cum subliniază Comisia, aceasta a relevat numai cu titlu suplimentar existența unor alte elemente decât legătura la nivelul capitalului, atunci când acestea erau disponibile. Pe de altă parte, în ceea ce privește grupul Total, Comisia a arătat de asemenea faptul că membrii consiliului de administrație al Arkema fuseseră numiți de Elf Aquitaine. Cu toate acestea, Comisia nu a condiționat nicidecum imputarea comportamentului ilicit al unei filiale deținute în proporție de 100 % sau aproape de această valoare societății-mamă a acesteia de existența unor asemenea elemente suplimentare. Această interpretare este, de altfel, confirmată de faptul că, în ceea ce privește anumite societăți-mamă, decizia atacată menționează exclusiv legătura la nivelul capitalului. Acesta este cazul Total [considerentul (266)] și al societăților din grupul Barlo, și anume Barlo Plastics Europe NV, Barlo Plastics NV și Barlo Group plc [considerentul (301)].

70 În plus, trebuie amintit că, astfel cum reiese din considerațiile de mai sus (a se vedea punctul 47 de mai sus), metoda urmată de Comisie în speță pentru a imputa societăților-mamă ale reclamantelor încălcarea în litigiu este corectă.

71 Prin urmare, al doilea aspect al prezentului motiv trebuie respins ca neîntemeiat și, în consecință, primul motiv în întregime.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe erori de fapt săvârșite de Comisie în imputarea încălcării săvârșite de Arkema societăților Total și Elf Aquitaine

72 Reclamantele susțin că, presupunând chiar că metoda care constă în a se recurge la prezumția de exercitare a unei influențe determinante în privința acestora este valabilă, de fapt Comisia nu a imputat în mod întemeiat încălcarea societăților Total și Elf Aquitaine. Astfel, acestea ar fi demonstrat, în primul rând, lipsa oricărei implicări a organelor de conducere ale Elf Aquitaine și ale Total în practicile în cauză și, în al doilea rând, autonomia de care dispunea Arkema în stabilirea politicii sale comerciale.

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe nerespectarea neimplicării organelor de conducere ale Total și ale Elf Aquitaine în practicile avute în vedere în decizia atacată

— Argumentele părților

73 Reclamantele subliniază că, în decizia atacată, Comisia nu pretinde că organele de conducere ale Elf Aquitaine sau ale Total au fost, în orice mod, implicate în practicile în cauză sau că ar fi avut cunoștință de încălcările săvârșite. Pe de altă parte, acestea arată că, în cursul investigației, Comisia nu a adresat nicio solicitare de informații acestor întreprinderi, nici nu a efectuat investigații în incintele acestora.

74 Or, în opinia reclamantelor, din practica decizională a Comisiei reiese că lipsa participării active sau pasive a societății-mamă la încălcare poate duce la excluderea imputabilității încălcării săvârșite de filială societății-mamă, chiar și în cazul în care aceasta ar deține majoritatea sau totalitatea capitalului filialei menționate.

75 Pe de altă parte, reclamantele arată, în această privință, că grupul căruia îi aparțineau la data faptelor insista cu privire la respectarea absolută a normelor de concurență, ceea ce a determinat, de altfel, Arkema să instituie din luna ianuarie 2001, respectiv la numai câteva luni de la preluarea grupului Elf de către Total Fina, la 17 aprilie 2000, un program de respectare a dreptului concurenței. Prin urmare, acestea consideră că, dacă Total și/sau Elf Aquitaine ar fi putut avea cunoștință despre practicile anticoncurențiale puse în aplicare de Arkema, ar fi dispus imediat încetarea acestora.

76 În consecință, potrivit reclamantelor, Comisia s-ar fi putut întemeia pe acest element pentru a considera că, deși societățile respective dețineau cvasitotalitatea capitalului Arkema în cursul perioadei incriminate, nu erau răspunzătoare de comportamentul său ilicit pe piața PMMA.

77 Comisia contestă această argumentare.

— Aprecierea Tribunalului

78 Trebuie amintit că din considerentele (245)-(252) și (259)-(277) ale deciziei atacate reiese că Comisia a imputat Total și Elf Aquitaine încălcarea în litigiu întrucât, la data faptelor, acestea constituiau o singură entitate economică și, prin urmare, o întreprindere în sensul dreptului concurenței împreună cu Arkema și filialele sale, Altuglas și Altumax, care participaseră la comportamentele coluzive. Pentru a ajunge la această concluzie, Comisia s-a întemeiat pe prezumția de exercitare a unei influențe determinante și a constatat că aceasta nu fusese respinsă în cursul procedurii administrative. Astfel cum reiese din examinarea primului motiv, această metodă a fost reținută în mod întemeiat.

79 Or, astfel cum reiese din jurisprudență, faptul că o societate-mamă și filiala sa constituie o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE permite Comisiei să adreseze societății-mamă o decizie prin care sunt impuse amenzi, fără să fie necesară dovedirea implicării personale a acesteia din urmă în cadrul încălcării (Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctul 50). În consecință, Comisia nu trebuia să dovedească implicarea directă a organelor de conducere ale societății-mamă sau chiar cunoașterea de către aceștia a faptelor incriminate. De asemenea, comportamentul Comisiei în cursul procedurii administrative și în special faptul că aceasta nu a adresat societăților-mamă nicio solicitare de

informații și nici nu a efectuat investigații în incintele acestora nu are vreun efect cu privire la problema dacă acestea formează, împreună cu filiala lor, o întreprindere în sensul articolului 81 CE.

80 În ceea ce privește practica decizională a Comisiei invocată de reclamante, trebuie să se constate că, presupunând chiar că prin aceasta Comisia a condiționat imputarea încălcării societății-mamă de implicarea directă în cadrul încălcării a organelor sale de conducere, acest fapt nu ar avea niciun efect în privința legalității deciziei atacate sub acest aspect, de vreme ce metoda utilizată în speță era corectă. Pe de altă parte, în memoriul în replică, reclamantele precizează că nu pretind că neparticiparea societății-mamă la încălcarea săvârșită de filiala sa este în sine suficientă pentru a exclude răspunderea societății-mamă, ci că aceasta constituie numai un element pe care Comisia îl poate lua în considerare în acest scop.

81 În sfârșit, astfel cum susține în mod întemeiat Comisia, presupunând chiar că poate fi dovedită neimplicarea directă a organelor de conducere ale societății-mamă sau ignorarea de către acestea a faptelor incriminate, acest lucru nu ar fi suficient pentru a respinge prezumția de exercitare a unei influențe determinante.

82 Prin urmare, primul aspect al prezentului motiv trebuie respins.

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe nerespectarea elementelor care dovedesc autonomia reală de care dispune Arkema în stabilirea politicii sale comerciale

— Argumentele părților

83 Reclamantele arată că Arkema a demonstrat, în cursul procedurii administrative, că politica sa comercială nu fusese niciodată stabilită de Elf Aquitaine sau de Total în perioada menționată în decizia atacată. Astfel, împrejurarea că aceasta era din punct de vedere juridic o filială a Elf Aquitaine la data faptelor și că membrii consiliului său de administrație erau numiți de aceasta din urmă nu ar fi avut niciun efect în privința autonomiei sale în stabilirea propriei politici comerciale. În consecință, prin faptul că a imputat încălcarea pusă în aplicare de Arkema societăților-mamă ale acesteia de la acel moment, Comisia ar fi săvârșit o eroare de fapt.

84 În primul rând, reclamantele subliniază că faptul că nici Total și nici Elf Aquitaine nu stabilesc politica comercială a filialelor acestora reiese chiar din structura grupului. Astfel, aceste întreprinderi ar fi societăți de tip holding, acționare la mai multe grupuri de societăți care acționează în mod autonom în sectoarele lor de activitate.

85 În al doilea rând, reclamantele subliniază că Arkema a demonstrat că era complet autonomă în stabilirea politicii sale comerciale referitoare la PMMA și în special în privința politicii sale în materie de preț și de alegere a clienților. Acestea arată că Arkema era societatea-mamă în ramura chimiei și că aceasta era cea care dădea în mod efectiv directive propriilor sale filiale, precum Altuglas și Altumax. În amonte de Arkema, raportul ar fi fost numai cel care există în mod normal între un acționar preocupat să își protejeze interesele financiare și o conducere independentă, însărcinată să administreze activitatea în domeniul chimiei. Astfel, rolul Total și Elf Aquitaine s-ar

fi limitat la autorizarea marilor investiții și la primirea informației contabile și financiare cu privire la rezultatele filialei acestora, astfel cum impune legislația aplicabilă. În această privință, reclamantele fac trimitere la nota internă intitulată „Prerogative interne și angajarea cheltuielilor", anexată la cererea introductivă.

86 În această privință, reclamantele disting două perioade: din 1992 până în 2000 și din 2001 până în 2004.

87 În ceea ce privește perioada cuprinsă între anul 1992 și anul 2000, acestea arată că, din perspectiva activităților referitoare la PMMA, politica comercială era stabilită în mod autonom de Elf Atochem, prin intermediul Departamentului „Produse intermediare organice de sinteză" (denumită în continuare „DIOS"). Marile orientări ale acestei politici comerciale, sub forma unui plan de afaceri pe cinci ani, ar fi fost aprobate în prealabil în fiecare an de comitetul general de conducere al Elf Atochem, care valida de asemenea bugetul DIOS.

88 În ceea ce privește perioada cuprinsă între anul 2001 și anul 2004, din perspectiva activităților referitoare la PMMA, politica comercială ar fi fost stabilită în mod autonom de Arkema, prin intermediul Atoglas (devenită Altuglas). Marile orientări ale acestei politici comerciale, sub forma unui plan de afaceri pe cinci ani, ar fi fost aprobate în prealabil în fiecare an de comitetul de conducere din domeniul chimiei, organul executiv din ramura chimiei. Bugetul activităților referitoare la PMMA făcea obiectul unei prezentări către comitetul executiv al Total, în cadrul prezentării bugetului global al Atoglas. Acest comitet executiv intervenea în materie de investiții, pentru deciziile referitoare la o valoare mai mare de 10 milioane de euro, și aprecia nivelurile de risc și de rentabilitate ale acestor investiții.

89 Reclamantele subliniază în special că nici Total și nici Elf Aquitaine nu stabileau politica comercială a Arkema pentru activități precum cele din speță, care reprezentau numai o parte neînsemnată din cifra lor de afaceri. În această privință, reclamantele amintesc faptul că, în 2002 (ultimul an în care a fost săvârșită încălcarea), cifra de afaceri mondială realizată de Arkema cu titlu de vânzare de PMMA se ridica la 416 milioane de euro, ceea ce reprezenta 2,1 % din cifra de afaceri globală din ramura chimiei și 0,4 % din cifra de afaceri globală a grupului Elf Aquitaine/Total.

90 Pe de altă parte, reclamantele subliniază că, presupunând chiar că prezumția de exercitare a unei influențe determinante ar fi valabilă, pentru a permite întreprinderii vizate să răstoarne o astfel de prezumție, sarcina probei care revine acesteia ar trebui să privească lipsa unui control efectiv al societății-mamă asupra politicii comerciale a filialei pe piața în cauză și, așadar, în speță, pe piața PMMA. În opinia acestora, o abordare diferită, constând în a impune demonstrarea unei autonomii complete în raport cu societatea-mamă și, așadar, respingerea posibilității abstracte a societății-mamă de a exercita o influență determinantă asupra filialei sale, în situația în care aceasta deține 100 % din capitalul său social, s-ar dovedi o *probatio diabolica* și ar însemna să fie introdusă o prezumție irefragabilă.

91 În al treilea rând, reclamantele arată că controlul global exercitat de Total și de Elf Aquitaine asupra Arkema este diferit, atât la nivel operațional, cât și la nivel funcțional, de controlul exercitat de Arkema asupra filialelor sale Altuglas și Altumax, care erau integrate în cadrul Arkema. Reclamantele subliniază de asemenea că Arkema a intervenit pe întreaga durată a procedurii în numele său propriu și în numele filialelor sale și nu a contestat niciodată, în cursul investigației, existența unui control efectiv asupra filialelor sale.

92 Astfel, pe de o parte, la nivel operațional, spre deosebire de Elf Aquitaine și de Total, care lipseau din procesul de fabricare a metacrilaților, Arkema avea o activitate de producere a metacrilatului de metil, materie primă utilizată – în parte – în mod obligatoriu de filialele sale Altuglas și Altumax pentru producerea și distribuirea de PMMA.

93 Pe de altă parte, la nivel funcțional, deși exercitată de filialele Arkema (Altuglas și Altumax), activitatea cu privire la PMMA ar fi fost întotdeauna integrată în organizarea comercială a Arkema, mai întâi în cadrul DIOS până în 2000, ulterior prin intermediul unei unități comerciale special destinate PMMA, începând din 2001. În plus, în cursul perioadei avute în vedere, majoritatea membrilor consiliului de administrație al societății Altuglas ar fi fost constituită din reprezentanți ai direcțiilor juridice și financiare ale Arkema. În plus, aceștia din urmă ar fi exercitat atribuții nu numai în cadrul Arkema, ci și în cadrul Altuglas, care nu dispunea de propriile sale servicii juridice și financiare. În sfârșit, angajații Altuglas implicați în practicile menționate în decizia atacată informau cu regularitate un membru al conducerii Arkema, care era, în perioada în care a avut loc încălcarea, domnul G., ulterior director al DIOS până în 2000 și membru al comitetului de conducere din domeniul chimiei începând din 2001.

94 Pe de altă parte, reclamantele arată că această integrare funcțională și operațională între Arkema și filialele sale Altuglas și Altumax a fost confirmată în 2004, cu ocazia reorganizării ramurii de chimie a grupului Total și a creării Arkema, iar ulterior, în mai 2006, prin cotarea la bursă a societății Arkema.

95 În al patrulea rând, reclamantele subliniază că niciunul dintre înscrisurile adunate în cursul procedurii nu demonstrează că Arkema a primit, în mod direct sau indirect, vreo instrucțiune sau vreo recomandare de la Elf Aquitaine sau de la Total cu privire la politica comercială pe care să o desfășoare pe piețele metacrilaților, deși sute de înscrisuri fuseseră confiscate de Comisie de la sediul Arkema.

96 În al cincilea rând, reclamantele arată că poziția adoptată de Comisie în decizia atacată este contrară propriei sale practici anterioare. Astfel, în Decizia C(2003) 4570 final a Comisiei din 10 decembrie 2003 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/E-2/37.857 – Peroxizi organici, denumită în continuare „Decizia Peroxizi organici”), Comisia nu ar fi imputat Elf Aquitaine răspunderea pentru încălcarea săvârșită de Arkema, în pofida legăturii la nivelul capitalului care exista între aceste două întreprinderi. Procedând

astfel, Comisia ar fi recunoscut că Arkema beneficia de o autonomie reală în stabilirea politicii sale comerciale. În opinia reclamantelor, întrucât perioada la care se referă Decizia Peroxizi organici coincide parțial cu cea menționată în decizia atacată și relațiile economice și financiare stabilite între Arkema și Elf Aquitaine erau perfect identice în cele două cazuri, Comisia nu se putea îndepărta în mod întemeiat de la poziția pe care a reținut-o în cazul care a stat la baza Deciziei Peroxizi organici.

97 Pe de altă parte, controlul limitat și global exercitat de Total și de Elf Aquitaine asupra filialelor acestora ar fi fost confirmat recent de Consiliul Concurenței francez, care ar fi constatat, într-o decizie referitoare la piața distribuției de carburanți pe autostrăzi, că Total Raffinage Distribution SA și Elf Antar France SA dispuneau de o autonomie suficientă în stabilirea politicii lor comerciale.

98 În sfârșit, reclamantele arată că, în aprecierea naturii și a repartizării sarcinii probei, Comisia a săvârșit erori de drept. Acestea consideră că, dat fiind faptul că prezumția de exercitare a unei influențe determinante reținută de Comisie nu era însoțită de niciun element suplimentar de natură să dovedească un control efectiv al societăților-mamă asupra politicii comerciale desfășurate de Arkema în ceea ce privește piața PMMA, simplul fapt că Arkema a adus, în cursul procedurii administrative, elemente de natură să dovedească autonomia sa reală pe piață era suficient pentru a răsturna sarcina probei. Potrivit reclamantelor, revenea, prin urmare, Comisiei să demonstreze că, în pofida acestor elemente, Total și Elf Aquitaine exercitau o influență determinantă asupra filialelor lor pe piața în cauză.

99 Comisia arată că elementele prezentate de reclamante în cursul procedurii administrative și reluate în cererea introductivă nu sunt suficiente, chiar analizate împreună, pentru a dovedi autonomia de comportament pe piață a societății Arkema în raport cu Elf Aquitaine și, prin urmare, pentru a răsturna prezumția de exercitare a unei influențe determinante.

— Aprecierea Tribunalului

100 Cu titlu introductiv, trebuie să se constate că, spre deosebire de ceea ce arată reclamantele (a se vedea punctele 90 și 98 de mai sus), Comisia nu a încălcat în speță normele în materie de sarcină a probei.

101 În această privință, trebuie amintit că din jurisprudența rezultată din Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia (punctul 35 de mai sus, punctul 61), reiese că, pentru a răsturna prezumția de exercitare a unei influențe determinante, societății în cauză îi revine obligația de a aduce „elemente de probă suficiente" de natură să demonstreze că filiala se comportă în mod autonom pe piață. În ceea ce privește Comisia, acesteia îi revine obligația de a examina aceste elemente de probă, iar nu de a aduce probe pentru a dovedi exercitarea unei astfel de influențe. Pe de altă parte, dacă ar fi suficient ca partea interesată să conteste prezumția respectivă prin simple afirmații nesusținute, prezumția ar fi lipsită de orice utilitate.

102 Or, trebuie arătat de la bun început că, în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile, reclamantele au adus foarte puține elemente concrete în susținerea afirmațiilor lor în ceea ce privește autonomia Arkema pe piață. În special, în partea III.2 a acestui răspuns, intitulată „Arkema a beneficiat [în perioada în care a avut loc încălcarea] de o autonomie reală în stabilirea politicii sale comerciale", nu se face trimitere la niciun document care să susțină afirmațiile pe care acesta le conține. Rezultă astfel că este corectă constatarea Comisiei, care figurează în considerentul (272) al deciziei atacate, potrivit căreia elementele invocate de reclamante constituiau simple afirmații, nedovedite cu probe suficiente. Astfel cum reiese din cuprinsul punctului anterior, aceasta permite să se considere în mod întemeiat că prezumția de exercitare a unei influențe determinante nu a fost răsturnată.

103 În plus, contrar celor susținute de reclamante, abordarea adoptată în decizia atacată nu reprezintă o *probatio diabolica*. Astfel, din jurisprudență reiese că, pentru a determina dacă o filială își stabilește în mod autonom comportamentul pe piață, trebuie să se ia în considerare ansamblul elementelor relevante referitoare la legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc această filială de societatea-mamă, legături care pot varia în funcție de fiecare caz în parte și, în consecință, nu pot face obiectul unei enumerări exhaustive (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctele 73 și 74). În consecință, revenea reclamantelor să aducă orice element referitor la legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc această filială de societatea-mamă și pe care le considerau de natură să demonstreze că nu constituiau o entitate economică unică (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 2007, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 50 de mai sus, punctul 65). A presupune că reclamantele nu au fost în măsură să prezinte astfel de elemente de probă în speță nu înseamnă totuși că prezumția menționată nu poate fi în niciun caz răsturnată.

104 În cadrul acestor observații generale trebuie examinate argumentele speciale invocate de reclamante.

105 În primul rând, acestea se întemeiază pe faptul că Total și Elf Aquitaine sunt societăți de tip holding și arată că autonomia filialelor acestora reiese din însăși structura grupului.

106 Pe de o parte, se impune constatarea că afirmațiile potrivit cărora Total și Elf Aquitaine ar fi societăți de tip holding nu sunt susținute de niciun element de probă.

107 Pe de altă parte, presupunând chiar că afirmațiile respective sunt corecte, acestea nu pot fi suficiente pentru a exclude că societățile-mamă în discuție au exercitat o influență determinantă asupra filialelor lor, în special prin coordonarea investițiilor

financiare în cadrul grupului. Astfel, s-a statuat deja că, în contextul unui grup de societăți, un holding este o societate destinată să regrupeze participații în diverse societăți și al cărei rol este să asigure o conducere unitară (Hotărârea Tribunalului din 8 octombrie 2008, Schunk și Schunk Kohlenstoff-Technik/Comisia, T-69/04, Rep., p. II-2567, punctul 63). În speță, reclamantele afirmă chiar ele că societățile-mamă ale acestora interveneau în deciziile cele mai importante care puteau avea un impact la nivelul întregului grup. Departe de a infirma teza existenței unei entități economice compuse din reclamante și din societățile-mamă ale acestora, afirmațiile respective confirmă mai degrabă faptul că funcția acestora din urmă era de a asigura o unitate de conducere și o coordonare, de natură să influențeze comportamentul filialelor pe piață.

108 În al doilea rând, reclamantele arată că au demonstrat că Arkema era total autonomă în stabilirea politicii sale comerciale cu privire la PMMA. Astfel, Arkema ar fi fost societatea-mamă în ramura chimiei și ar fi dat directive propriilor sale filiale, precum Altuglas și Altumax. În ceea ce privește Total și Elf Aquitaine, rolul acestora s-ar fi limitat la autorizarea unor mari investiții și la primirea informației contabile și financiare referitoare la rezultatele filialei lor, astfel cum impune legislația aplicabilă.

109 În această privință, trebuie să se arate, pe de o parte, că afirmațiile reclamantelor nu sunt susținute de niciun element de probă. Or, în ceea ce privește afirmațiile referitoare la organizarea și la structura grupului Total și la prerogativele diferitelor societăți ale grupului, proba concretă putea fi în principiu adusă.

110 Desigur, reclamantele au prezentat, în anexa la cererea introductivă, o notă internă, intitulată „Prerogative interne și angajarea cheltuielilor", menită să susțină argumentul acestora potrivit căruia societatea-mamă se limita să aprobe investițiile cele mai importante realizate de Arkema. Cu toate acestea, astfel cum afirmă Comisia fără a fi contrazisă de reclamante, acest document nu figura în răspunsul la comunicarea

privind obiecțiunile. Pe de altă parte, întrebate cu privire la acest aspect în ședință, reclamantele au confirmat că acest document nu fusese prezentat în cursul procedurii administrative. Or, din Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus (punctul 61), reiese că, atunci când aplică prezumția de exercitare a unei influențe determinante, Comisia este în măsură să considere că societatea-mamă răspunde în solidar pentru plata amenzii aplicate filialei sale, cu excepția cazului în care această societate-mamă, căreia îi revine obligația de a răsturna această prezumție, prezintă elemente de probă suficiente de natură să demonstreze că filiala sa avea un comportament autonom pe piață. Astfel, Comisia putea concluziona în mod valabil, în considerentul (272) al deciziei atacate, că afirmațiile în discuție nu fuseseră susținute cu probe suficiente.

111 Pe de altă parte, în orice caz, presupunând chiar că aceste afirmații ar fi susținute, ele nu ar fi suficiente pentru a răsturna prezumția de exercitare a unei influențe determinante, în măsura în care acestea privesc exclusiv stabilirea politicii comerciale referitoare la PMMA. Astfel, contrar celor susținute de reclamante, pentru a determina dacă o filială își stabilește în mod autonom comportamentul pe piață, trebuie luate în considerare nu numai elementele care privesc politica comercială în domeniul produselor care fac obiectul cartelului, ci ansamblul elementelor referitoare la legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc această filială de societatea-mamă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctele 67, 68, 73 și 74, și Concluziile prezentate de avocatul general Kokott în această cauză, Rep., p. I-8241).

112 Pe de altă parte, anumite afirmații ale reclamantelor conțin indicii cu privire la faptul că formau o singură entitate economică împreună cu societățile-mamă ale acestora.

113 Astfel, reclamantele admit că Total și Elf Aquitaine trebuiau să autorizeze marile investiții ale filialei lor. Or, exercitarea unei astfel de puteri constituie un indiciu că filiala se comportă pe piață cu luarea în considerare a intereselor societății-mamă (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2008, Lafarge/Comisia, T-54/03, nepublicată în Repertoriu, punctul 547).

114 De asemenea, reclamantele amintesc, în mai multe rânduri, existența unei ramuri de chimie a grupului Total. În răspunsul la o întrebare scrisă adresată de Tribunal, reclamantele au confirmat că, din luna mai 2000 până la finalul perioadei în care a fost săvârșit încălcarea, ramura de chimie includea nu numai Arkema și filialele sale, ci și alte societăți ale grupului Total. Acestea au explicat că, la finalul fuziunii dintre Total Fina și Elf Aquitaine, toate activitățile chimice ale fostelor grupuri au fost plasate, din punct de vedere funcțional, sub egida Arkema (prin urmare, Atofina). Totuși, această regrupare sub aspect funcțional nu a fost însoțită în mod sistematic de o regrupare la nivelul capitalului. Or, o astfel de împărțire a grupului în ramuri, care, în plus, face abstracție de legăturile la nivelul capitalului dintre societățile grupului, reprezintă un puternic indiciu că societatea-mamă conducătoare a grupului are rolul să asigure coordonarea activităților acestor ramuri. O astfel de funcție a societății-mamă este de natură să excludă autonomia comportamentului pe piață al filialei (a se vedea în acest sens Hotărârea Lafarge/Comisia, punctul 113 de mai sus, punctul 549, și Hotărârea Schunk și Schunk Kohlenstoff-Technik/Comisia, punctul 107 de mai sus, punctul 64).

115 În ceea ce privește afirmațiile potrivit cărora activitatea referitoare la PMMA constituia numai o parte foarte nesemnificativă din cifra de afaceri globală a Total și a Elf Aquitaine, acestea nu sunt de natură să demonstreze că societatea-mamă a lăsat filialei o autonomie totală pentru a-și stabili comportamentul pe piață. Pe de altă parte, astfel cum s-a arătat mai sus, autonomia unei filiale în raport cu societatea-mamă a acesteia nu trebuie apreciată exclusiv din perspectiva activității sale în domeniul produselor care fac obiectul cartelului. În consecință, presupunând chiar că un astfel de argument este pertinent, ar trebui să se aprecieze importanța Arkema în ansamblu

pentru societățile-mamă ale acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea Schunk și Schunk Kohlenstoff-Technik/Comisia, punctul 107 de mai sus, punctul 66). Or, reclamantele nu au prezentat argumente în acest sens.

116 În al treilea rând, trebuie respins argumentul potrivit căruia controlul global exercitat de Total și de Elf Aquitaine asupra Arkema ar fi în opoziție cu controlul exercitat de Arkema asupra filialelor sale Altuglas și Altumax. Pe de o parte, și aceasta este o afirmație care nu este susținută de elemente de probă suficiente în ceea ce privește raporturile dintre societățile în cauză. Pe de altă parte, presupunând chiar că s-ar fi dovedit că Total și Elf Aquitaine aveau legături mai puțin strânse cu Arkema decât aceasta cu propriile sale filiale, acest lucru nu ar fi suficient pentru a dovedi autonomia comportamentului Arkema pe piață.

117 În al patrulea rând, în ceea ce privește argumentul întemeiat pe faptul că reorganizarea ramurii de chimie a grupului Total și crearea Arkema în 2004, apoi cotarea sa la bursă în 2006 confirmau autonomia acestei din urmă societăți, este suficient să se constate că este vorba despre elemente ulterioare în raport cu perioada în care a avut loc încălcarea, care nu pot dovedi, așadar, autonomia societății menționate în cursul acestei perioade. În plus, sintagma „reorganizarea ramurii de chimie a grupului Total" sugerează că Total îndeplinea o funcție de coordonare în respectiva ramură de chimie.

118 În al cincilea rând, în ceea ce privește argumentul potrivit căruia niciun înscris din dosar nu ar demonstra că Arkema a primit vreo instrucțiune sau vreo recomandare din partea Elf Aquitaine sau a Total cu privire la politica comercială pe piața metacrilaților, acesta este în sine inoperant, de vreme ce autonomia Arkema nu trebuie apreciată exclusiv în raport cu această piață. Pe de altă parte, astfel cum s-a statuat deja, faptul că din înscrisurile de la dosar nu reiese că societatea-mamă a dat instrucțiuni filialei sale nu poate dovedi că astfel de instrucțiuni nu au existat (a se vedea în acest sens Hotărârea Lafarge/Comisia, punctul 113 de mai sus, punctul 545).

119 În al șaselea și ultimul rând, trebuie abordat argumentul potrivit căruia poziția adoptată în decizia atacată ar fi contrar practicii anterioare a Comisiei, astfel cum aceasta rezultă din Decizia Peroxizi organici, în care aceasta nu a imputat Elf Aquitaine încălcarea săvârșită de Arkema.

120 În această privință, trebuie să se constate că din Decizia Peroxizi organici [considerentele (373)-(391)], invocată de reclamante, reiese că problematica răspunderii societății-mamă a Arkema nu a fost analizată de Comisie și în special că aceasta nu s-a pronunțat cu privire la autonomia sa în raport cu societatea-mamă. Prin urmare, presupunând chiar că situația de fapt din acest caz fusese asemănătoare cu cea din speță, nu se poate susține că această decizie constituia vreo garanție în ceea ce privește modul în care Comisia percepea raporturile dintre Arkema și societățile-mamă ale acesteia și nici în ceea ce privește criteriul de imputabilitate aplicabil acestui grup de societăți.

121 Pe de altă parte, decizia atacată nu este prima în care Comisia impută Elf Aquitaine răspunderea pentru încălcarea săvârșită de Arkema. Astfel, în Decizia C(2004) 4876 a Comisiei din 19 ianuarie 2005 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul C 37.773 – AMCA, denumită în continuare „Decizia AMCA"), Comisia a recurs deja la o astfel de imputare față de Elf Aquitaine, tot pe baza prezumției necombătute de exercitare a unei influențe determinante asupra filialei sale.

122 În orice caz, din jurisprudență reiese că Comisia nu este obligată să verifice în mod sistematic dacă comportamentul ilicit al unei filiale poate fi imputat societății-mamă a acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 14 decembrie 2006, Raiffeisen Zentralbank Österreich și alții/Comisia, T-259/02-T-264/02 și T-271/02, Rec., p. II-5169, punctele 330 și 331, confirmată de Hotărârea Curții din 24 septembrie 2009, Erste Group Bank și alții/Comisia, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P și C-137/07 P, Rep., p. I-8681, punctul 82). În consecință, presupunând chiar că reclamantele și Elf Aquitaine au format o singură întreprindere și la data faptelor

incriminate în Decizia Peroxizi organici, simplul fapt că Comisia nu a avut în vedere posibilitatea de a adresa această decizie și de a aplica o sancțiune societății-mamă a reclamantelor nu se opunea realizării acestui lucru în speță, în conformitate cu principiile rezultate din jurisprudența în materie de imputabilitate.

123 În plus, chiar în ipoteza în care Comisia ar fi avut obligația de a avea în vedere să impute Elf Aquitaine încălcarea în cauză în Decizia Peroxizi organici, faptul că nu a făcut acest lucru ar dovedi numai eroarea săvârșită în acest caz și nu ar putea fi, așadar, invocat în mod util de reclamante în speță.

124 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se concluzioneze că elementele aduse de reclamante, chiar împreună, nu pot fi suficiente pentru a răsturna prezumția potrivit căreia Total și Elf Aquitaine exercitau în mod efectiv o influență determinantă asupra comportamentului filialelor acestora.

125 Prin urmare, al doilea aspect al prezentului motiv trebuie respins în totalitate și, astfel, al doilea motiv în întregime.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe încălcarea obligației de motivare și a principiului bunei administrări în punerea în aplicare a regulilor de imputabilitate

126 Acest motiv se împarte în două aspecte.

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe încălcarea obligației de motivare

— Argumentele părților

127 Reclamantele arată că, în măsura în care decizia atacată cu conține răspunsul la toate argumentele Arkema care au ca obiect demonstrarea autonomiei politicii sale comerciale, Comisia a încălcat obligația de motivare care îi revine. Pe de altă parte, explicațiile aduse de Comisie în memoriul în apărare nu ar fi de natură să remedieze această situație.

128 Pe de o parte, potrivit reclamantelor, Comisia nu răspunde la toate argumentele invocate de Arkema, care sunt rezumate în considerentul (269) al deciziei atacate. În special, aceasta nu ar răspunde la argumentele potrivit cărora numirea de către Elf Aquitaine a membrilor în consiliul de administrație al Arkema nu ar dovedi în sine exercitarea unui control efectiv și Arkema beneficia de o autonomie totală în stabilirea politicii sale comerciale, obligația de a răspunde limitându-se la informațiile generale comunicate în cadrul funcționării normale a unui grup de societăți și având ca obiect în principal aspecte contabile, financiare și de audit.

129 Pe de altă parte, în opinia reclamantelor, Comisia nu răspunde la anumite argumente prezentate de Arkema în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile, care nici nu sunt rezumate în decizia atacată. Acestea ar fi argumentele potrivit cărora organele de conducere ale Total și ale Elf Aquitaine nu au fost niciodată implicate în practicile incriminate și controlul exercitat de societățile-mamă se limita la autorizarea investițiilor celor mai importante și era prea global pentru ca autonomia Arkema să fie astfel limitată, în special în ceea ce privește stabilirea prețurilor.

130 Reclamantele consideră că, în ipoteza în care Comisia nu este obligată să ia în discuție toate aspectele de fapt și de drept analizate în cursul procedurii administrative, aceasta este totuși obligată să examineze temeinicia tuturor argumentelor, analizate împreună, invocate pentru a răsturna prezumția de exercitare a unei influențe determinante. Orice altă abordare ar însemna să fie introdusă o prezumție irefragabilă.

131 Pe de altă parte, nemotivarea ar fi cu atât mai prejudiciabilă în speță, cu cât, pe de o parte, abordarea adoptată de Comisie ar fi inovatoare, astfel cum aceasta ar recunoaște în considerentul (271) al deciziei atacate, și, pe de altă parte, în privința celorlalte filiale avute în vedere de decizia atacată, Comisia a evidențiat prezența unor indicii suplimentare care susțin prezumția de exercitare a unei influențe determinante de către societățile-mamă ale acestora. Reclamantele subliniază că, potrivit jurisprudenței, obligația de motivare care revine Comisiei este consolidată atunci când decizia sa depășește în mod semnificativ deciziile anterioare (Hotărârea Curții din 8 noiembrie 2001, Silos, C-228/99, Rec., p. I-8401, punctul 28, Ordonanțele Tribunalului din 21 ianuarie 2004, FNSEA și alții/Comisia, T-245/03, Rec., p. II-271, punctul 52, și FNCBV/Comisia, T-217/03, Rec., p. II-239, punctul 66).

132 Comisia contestă încălcarea obligației de motivare care îi revine.

— Aprecierea Tribunalului

133 În ceea ce privește obligația de motivare care revine Comisiei, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, motivarea impusă de articolul 253 CE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente, să

își exercite controlul. Cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate și de interesul destinatarilor sau al altor persoane vizate în mod direct și individual de acest act de a primi explicații. Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, în măsura în care problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul 253 CE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (a se vedea Hotărârea Curții din 2 aprilie 1998, Comisia/Sytraval și Brink's France, C-367/95 P, Rec., p. I-1719, punctul 63 și jurisprudența citată).

134 S-a statuat deja că atunci când, precum în speță, o decizie de aplicare a articolului 81 CE privește o pluralitate de destinatari și ridică problema imputabilității încălcării, aceasta trebuie să cuprindă o motivare suficientă în raport cu fiecare dintre destinatarii săi, în special cu aceia dintre destinatari care, potrivit deciziei respective, trebuie să poarte răspunderea pentru această încălcare (Hotărârea Tribunalului din 14 mai 1998, SCA Holding/Comisia, T-327/94, Rec., p. II-1373, punctul 78, și Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, Akzo Nobel/Comisia, T-330/01, Rec., p. II-3389, punctul 93). Astfel, pentru a fi suficient motivată în privința societăților-mamă ale reclamantelor, decizia atacată trebuia să conțină printre altele o expunere detaliată a motivelor de natură să justifice imputabilitatea, în sarcina acestor societăți, a încălcării (a se vedea în acest sens Hotărârea SCA Holding/Comisia, citată anterior, punctul 80).

135 Pe de altă parte, în măsura în care această imputare influențează situația reclamantelor, acestea au contestat imputarea respectivă în cursul procedurii administrative și au, așadar, un interes să conteste sub acest aspect decizia atacată, ele trebuie să fie în măsură, ca și societățile-mamă ale acestora, să cunoască justificarea poziției Comisiei.

136 Rezultă că atunci când, precum în speță, Comisia întemeiază imputarea încălcării pe prezumția de exercitare a unei influențe determinante și societățile au invocat, în cadrul procedurii administrative, elemente menite să răstoarne această prezumție, decizia trebuie să conțină o expunere suficientă a motivelor de natură să justifice poziția potrivit căreia aceste elemente nu permiteau răsturnarea prezumției respective.

137 În speță, în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile, reclamantele au susținut în special că Arkema beneficiase, pe întreagă perioadă în care a avut loc încălcarea, de o autonomie reală în stabilirea politicii sale comerciale. În susținerea acestei afirmații, reclamantele au invocat, în esență, aceleași argumente cu cele analizate în cadrul celui de al doilea motiv.

138 Or, potrivit considerațiilor de mai sus, Comisia a răspuns la aceste argumente în considerentul (272) al deciziei atacate, afirmând că „[c]elelalte argumente [erau] simple afirmații [ne]susținute cu probe suficiente pentru a răsturna prezumția de răspundere a Total și a Elf Aquitaine pentru actele săvârșite de filiala acestora Atofina". Sunt, așadar, eronate susținerile reclamantelor potrivit cărora Comisia nu a răspuns la argumentul acestora, reprodus în considerentul (269) litera (c) al deciziei atacate, potrivit căruia Arkema beneficia de o autonomie totală în politica sa comercială și în comportamentul său pe piață.

139 Pe de altă parte, trebuie să se decidă că, în împrejurările speței, această afirmație care figurează în considerentul (272) al deciziei atacate îndeplinește cerințele impuse de jurisprudență.

140 Prin urmare, Comisia a prezentat astfel rațiunea pentru care considerase că elementele invocate de reclamante și de societățile-mamă ale acestora nu erau suficiente pentru a răsturna prezumția de exercitare a unei influențe determinante. Decizia atacată le-a furnizat, așadar, acestora indicațiile necesare care să le permită să își apere drepturile. În special, reclamantele au putut fie să conteste exactitatea acestei afirmații,

arătând că își susținuseră afirmațiile cu probe suficiente, fie să conteste pertinența sa, arătând că afirmațiile în cauză, chiar nesusținute, erau suficiente în speță pentru a răsturna prezumția menționată. Această motivare prinde contur atunci când este analizată din perspectiva pasajului în cauză din răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile, cunoscut de reclamante, care nu face trimitere la niciun document în susținerea afirmațiilor pe care le conține (a se vedea punctul 102 și următoarele de mai sus).

141 În plus, astfel cum Comisia arată în mod întemeiat, din jurisprudență reiese că, deși, în temeiul articolului 253 CE, este obligată să își motiveze deciziile prin menționarea elementelor de fapt și de drept de care depinde justificarea legală a măsurii și considerațiile care au determinat-o să adopte decizia respectivă, nu este obligatoriu ca aceasta să ia în discuție toate aspectele de fapt și de drept care au fost ridicate în cursul procedurii administrative de către partea interesată (Hotărârea Curții din 10 decembrie 1985, Stichting Sigarettenindustrie și alții/Comisia, 240/82-242/82, 261/82, 262/82, 268/82 și 269/82, Rec., p. 3831, punctul 88, și Hotărârea Tribunalului din 24 octombrie 1991, Atochem/Comisia, T-3/89, Rec., p. II-1177, punctul 222). Astfel, deși Comisia trebuie să arate în decizia sa motivele pentru care consideră că elementele invocate sunt insuficiente pentru a răsturna prezumția de exercitare a unei influențe determinante, nu rezultă că aceasta este obligată, în fiecare caz în parte, să ia în discuție în mod specific fiecare dintre elementele invocate de întreprinderile în cauză. Un răspuns global, precum cel care a fost dat în prezentul caz, poate, în funcție de împrejurările speței, să fie suficient pentru ca întreprinderea să își poată apăra în mod util drepturile și pentru ca Tribunalul să își poată exercita controlul.

142 În ceea ce privește faptul că în considerentul (269) al deciziei atacate nu sunt reproduse toate argumentele Arkema, acesta nu este determinant.

143 Pe de o parte, în ceea ce privește argumentul potrivit căruia controlul exercitat de societățile-mamă se limita la autorizarea investițiilor celor mai importante și era prea global pentru ca autonomia Arkema să fie limitată, în special în ceea ce privește stabilirea prețurilor, acesta se suprapune cu argumentul potrivit căruia „Atofina se bucur[a] de o autonomie totală în politica sa comercială și în comportamentul său

pe piață", care este reprodus în considerentul (269) litera (c) al deciziei atacate și la care se răspunde în considerentul (272) al acesteia din urmă. Pe de altă parte, trebuie să se constate că, la punctele 115 și 117 din răspunsul reclamantelor la comunicarea privind obiecțiunile, în care figura acest argument, nu se face trimitere la niciun document în susținerea acestora. Reclamantele puteau înțelege, așadar, că afirmația Comisiei care figurează în considerentul (272) al deciziei atacate constituia și răspunsul la acest argument.

144 Pe de altă parte, în ceea ce privește argumentul potrivit căruia organele de conducere ale Total și ale Elf Aquitaine nu fuseseră niciodată implicate în practicile incriminate, din răspunsul reclamantelor la comunicarea privind obiecțiunile (a se vedea în special punctele 91-105) reiese că acestea au invocat argumentul respectiv, la punctele 99-101 din aceasta, nu pentru a răsturna prezumția de exercitare a unei influențe determinante, ci pentru a demonstra că „[n]icio participare, directă sau indirectă, la practicile incriminate nu poate […] fi imputată Elf Aquitaine sau Total". Or, din considerațiile de mai sus rezultă că nu pe acest element s-a întemeiat Comisia pentru a imputa încălcarea în litigiu societăților-mamă ale reclamantelor. Prin urmare, faptul că aceasta nu a menționat argumentul respectiv în decizia atacată nu poate constitui nicidecum o încălcare a obligației de motivare.

145 În ceea ce privește lipsa unui răspuns explicit al Comisiei la argumentul, reprodus în considerentul (269) al deciziei atacate, potrivit căruia numirea de către Elf Aquitaine a membrilor în consiliul de administrație al Arkema nu dovedea exercitarea unui control efectiv, trebuie subliniat că, în decizia atacată, Comisia nu a pretins că acest element era suficient pentru ca pe acesta să se întemeieze imputarea încălcării în litigiu societăților-mamă ale reclamantelor. Desigur, Comisia a arătat, în considerentul (264) al deciziei atacate, că „[m]embrii consiliului de administrație al Arkema […] erau numiți de Elf Aquitaine […]" și că acest fapt, precum și legătura la nivelul capitalului dintre cele două societăți îi permiteau să prezume că Elf Aquitaine avea o influență determinantă și un control efectiv asupra comportamentului filialei sale Arkema. Cu toate acestea, astfel cum s-a constatat la punctele 68 și 69 de mai sus, din structura deciziei atacate reiese că acest element a fost menționat numai cu titlu suplimentar și că acesta nu a constituit o condiție pentru imputarea încălcării în

litigiu societăților-mamă ale reclamantelor. În consecință, lipsa unui răspuns explicit la acest argument nu a împiedicat reclamantele să cunoască justificările acestei imputări, nici să le conteste în fața Tribunalului.

146 În plus, cât privește argumentul întemeiat pe modul de redactare a considerentului (271) al deciziei atacate, trebuie arătat că în acest considerent Comisia a constatat după cum urmează:

„[F]aptul că, într-un caz anterior, Comisia a adresat decizia sa exclusiv Atofina nu o împiedică, în sine, ca în speță să adreseze decizia sa atât Atofina, cât și Total/Elf Aquitaine. Comisia dispune de o marjă de apreciere pentru a imputa unei societăți-mamă răspunderea în împrejurări precum cele din speță […] și faptul că nu a utilizat încă această prerogativă într-o decizie anterioară nu o obligă să nu facă acest lucru în speță."

147 Se impune constatarea că acest pasaj nu presupune în niciun caz să se admită că, în speță, Comisia a adoptat o poziție inovatoare, astfel cum pretind reclamantele. Afirmația Comisiei vizează pur și simplu să se înlăture argumentul, care figurează în considerentul (268) al deciziei atacate, întemeiat pe neimputarea, într-o decizie anterioară adresată Arkema, a comportamentului acesteia din urmă societății-mamă a acesteia (Decizia Peroxizi organici). Pe de altă parte, trebuie arătat că, anterior deciziei atacate, prezumția de exercitare a unei influențe determinante, întemeiată numai pe legătura la nivelul capitalului, fusese deja aplicată de Comisie în Decizia AMCA, în care aceasta imputase Elf Aquitaine încălcarea săvârșită de Arkema.

148 În orice caz, jurisprudența invocată de reclamante impune numai că, atunci când în cadrul practicii sale decizionale adoptă o decizie care diferă semnificativ de cele anterioare, Comisia trebuie să își dezvolte raționamentul în mod explicit. Nu este, așadar, suficient ca, într-un astfel de caz, să ofere o motivație sumară, în special cu referire la

o practică decizională constantă (a se vedea în acest sens Hotărârea Silos, punctul 131 de mai sus, punctul 28). Or, astfel cum reiese din considerațiile de mai sus, în decizia atacată, Comisia a răspuns în mod explicit la argumentele Arkema prin care aceasta dorea să demonstreze autonomia politicii sale comerciale.

149 În sfârșit, faptul că în privința altor filiale vizate de decizia atacată Comisia a subliniat prezența unor indicii suplimentare care să susțină prezumția de exercitare a unei influențe determinante de către societățile-mamă ale acestora nu poate rămâne fără influență în ceea ce privește caracterul suficient al motivării în privința reclamantelor. Pe de altă parte, din considerațiile ce precedă (a se vedea punctele 68 și 69 de mai sus) reiese că astfel de elemente au fost prezentate numai cu titlu suplimentar.

150 Rezultă că primul aspect al prezentului motiv trebuie respins.

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiului bunei administrări

— Argumentele părților

151 Reclamantele arată că, potrivit jurisprudenței, în temeiul principiului bunei administrări, Comisia are obligația de a examina cu atenție și cu imparțialitate toate elementele relevante ale cauzei. Această obligație ar prezenta o importanță fundamentală în cadrul procedurilor administrative în care instituțiile dispun de o putere de apreciere

pentru a fi în măsură să își îndeplinească funcțiile, astfel cum se întâmplă în materia concurenței.

152 În speță, întrucât s-a întemeiat pe o simplă prezumție de control și, astfel cum s-a arătat mai sus, nu a răspuns la argumentele invocate de Arkema pentru a răsturna această prezumție (în special cele referitoare la lipsa de pertinență a numirii de către Elf Aquitaine a membrilor în consiliul de administrație și la autonomia comercială de care dispunea Arkema), Comisia nu ar fi examinat cu atenție toate elementele relevante ale cauzei și ar fi încălcat principiul bunei administrări.

153 Pe de altă parte, reclamantele resping argumentele invocate de Comisie potrivit cărora prezenta critică s-ar confunda cu nemotivarea. Acestea subliniază că principiul bunei administrări este distinct de obligația de motivare și urmărește o altă finalitate.

154 Comisia contestă această argumentare.

— Aprecierea Tribunalului

155 Trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în cazurile în care instituțiile Comunității dispun de o putere de apreciere pentru a fi în măsură să își îndeplinească atribuțiile, respectarea garanțiilor conferite de ordinea juridică a Uniunii în cadrul procedurilor administrative are cu atât mai mult o importanță fundamentală. Printre aceste garanții se numără în special obligația instituției competente de a examina cu atenție și cu imparțialitate toate elementele pertinente ale cauzei (Hotărârea Curții din 21 noiembrie 1991, Technische Universität München, C-269/90, Rec., p. I-5469,

punctul 14, și Hotărârea Tribunalului din 24 ianuarie 1992, La Cinq/Comisia, T-44/90, Rec., p. II-1, punctul 86). Această obligație derivă din principiul bunei administrări (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 6 iulie 2000, Volkswagen/Comisia, T-62/98, Rec., p. II-2707, punctul 269).

156 În susținerea prezentei critici, reclamantele se limitează să susțină că Comisia s-a întemeiat pe o simplă prezumție de influență determinantă exercitată asupra lor de societățile-mamă ale acestora și nu a răspuns la argumentele invocate de Arkema pentru a respinge o astfel de prezumție, în special la cele referitoare la lipsa de pertinență a numirii de către Elf Aquitaine a membrilor în consiliul de administrație și la autonomia comercială de care dispunea Arkema.

157 Cu toate acestea, din considerațiile de mai sus rezultă, mai întâi, că recurgerea la o asemenea prezumție este absolut legitimă. În continuare, astfel cum reiese din examinarea primului aspect al prezentului motiv, lectura pasajelor vizate de răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile și de decizia atacată permite să se constate că Comisia a răspuns la argumentele pertinente invocate de reclamante și în special la cele care privesc autonomia comercială de care dispunea Arkema [argument reprodus în considerentul (269) litera (c) al deciziei atacate și la care s-a răspuns în considerentul (272) al acesteia din urmă]. În această privință, trebuie subliniat că caracterul succint al motivării care figurează în acest considerent, potrivit căreia „[c]elelalte argumente sunt simple afirmații [ne]dovedite cu probe suficiente pentru a răsturna prezumția", nu permite în sine să se constate o încălcare a obligației de a examina cu atenție și cu imparțialitate elementele pertinente rezultate din procedura administrativă. Pe de altă parte, din considerațiile ce precedă (a se vedea punctul 102 și următoarele de mai sus) reiese că afirmația de la punctul 272 din decizia atacată este corectă, ceea ce presupune o examinare atentă și imparțială efectuată de Comisie.

158 În sfârșit, în ceea ce privește argumentul potrivit căruia numirea de către Elf Aquitaine a membrilor în consiliul de administrație al Arkema nu dovedește în sine exercitarea

unui control efectiv, este suficient să se constate că, în decizia atacată, Comisia nu a pretins contrariul. Astfel, influența determinantă exercitată de societățile-mamă ale reclamantelor asupra acestora din urmă a fost constatată pe baza unei prezumții care nu a fost răsturnată în cursul procedurii administrative. Astfel cum tocmai s-a constatat, numirea de către Elf Aquitaine a membrilor în consiliul de administrație al Arkema a fost menționată în acest context cu titlu suplimentar. În aceste condiții, faptul că Comisia nu a răspuns în mod specific la acest argument nu constituie o încălcare a obligației de bună administrare.

159 În plus, trebuie subliniat că, în afara modului de redactare a deciziei atacate, reclamantele nu aduc niciun alt element de probă în susținerea criticii lor.

160 Prin urmare, al doilea aspect al prezentului motiv trebuie respins și, în consecință, al treilea motiv în totalitate.

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe nerespectarea criteriului impactului real asupra pieței în stabilirea cuantumului de bază al amenzii la 65 de milioane de euro

Argumentele părților

161 În cadrul prezentului motiv, reclamantele susțin că, prin stabilirea cuantumului de bază al amenzii la 65 de milioane de euro, Comisia nu a respectat criteriul impactului real asupra pieței, prevăzut la punctul 1 A primul paragraf din liniile directoare.

162 În primul rând, reclamantele arată că cuantumul de bază al amenzii, și anume 65 de milioane de euro, este excesiv în măsura în care încălcarea a avut numai un impact foarte limitat asupra pieței produselor în cauză.

163 În această privință, reclamantele susțin în primul rând că, contrar celor afirmate de Comisie în considerentul (329) al deciziei atacate, impactul încălcării asupra pieței putea fi măsurat. În consecință, potrivit jurisprudenței și liniilor directoare, ar fi trebuit să fie luat în considerare în stabilirea gravității încălcării.

164 Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, pentru aprecierea impactului real al unei încălcări asupra pieței, Comisia ar avea obligația să se raporteze la concurența care ar fi existat în mod normal în lipsa încălcării. Acest lucru ar presupune, așadar, să se cunoască evoluția concurenței pe piața în cauză pe durata săvârșirii încălcării și ca această evoluție să poată fi comparată cu datele exogene pieței.

165 Or, în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile, reclamantele ar fi furnizat Comisiei datele necesare în acest scop, și anume informații detaliate cu privire la evoluția prețurilor celor trei produse din PMMA avute în vedere din 1995 până în 2003, inclusiv în raport cu evoluția prețurilor materiilor prime ale acestora. În plus, impactul încălcării ar fi putut fi de asemenea măsurat pe baza informațiilor referitoare la evoluția cotelor de piață ale diferiților producători pe durata încălcării, care se aflau în posesia Comisiei, astfel cum ar reieși din modul de redactare a comunicării privind obiecțiunile.

166 În al doilea rând, reclamantele susțin că, dacă Comisia efectuase o cuantificare a impactului încălcării asupra pieței, ar fi trebuit să concluzioneze în mod necesar că acest impact era limitat și ar fi trebuit, așadar, să fixeze cuantumul amenzii aplicate Arkema la un nivel inferior celui de 65 de milioane de euro.

167 În această privință, reclamantele arată că impactul real al încălcării era în mod necesar neglijabil, în măsura în care evoluția prețurilor produselor în cauză era strict corelată cu cea a prețurilor materiilor prime utilizate pentru fabricarea acestora și pentru care nu s-a constatat nicio încălcare, astfel cum ar reieși din schemele furnizate de Arkema în anexa la răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile.

168 În plus, chiar Comisia ar fi recunoscut, în decizia atacată, că încălcarea avusese numai un impact extrem de limitat pe piețele în cauză. Astfel, în considerentul (104) al deciziei atacate, referitor la descrierea generală a punerii în aplicare a acordurilor, aceasta ar fi admis că nu fusese întotdeauna posibilă punerea în aplicare a majorărilor de prețuri convenite. De asemenea, din cuprinsul mai multor considerente ale deciziei atacate, consacrate celor trei produse vizate, ar reieși că nu fusese posibil ca majorările de prețuri convenite cu ocazia diferitelor întâlniri să fi fost puse în aplicare sau că acestea avuseseră numai un efect foarte limitat.

169 Pe de altă parte, în replică la argumentele Comisiei, reclamantele precizează că nu contestă că punerea în aplicare, chiar parțială, a unui acord poate constitui un indiciu al existenței unui impact real al unui astfel de acord pe piață, nici chiar că înțelegerea în cauză a putut avea un impact real pe piața PMMA. Reclamantele susțin totuși că acest impact era măsurabil și că, dacă Comisia ar fi efectuat cuantificarea acestui impact, ar fi concluzionat în mod necesar că acesta era limitat.

170 În al doilea rând, reclamantele susțin că Comisia a încălcat obligația de motivare, precum și principiul bunei administrări, în măsura în care a considerat că impactul real al încălcării nu trebuia luat în considerare în stabilirea cuantumului de bază al amenzii.

171 *Primo*, reclamantele subliniază că Comisia s-a limitat să afirme că impactul încălcării nu era măsurabil, fără să aducă nici cel mai mic element în susținerea acestei afirmații, în pofida numeroaselor elemente cu privire la evoluția prețurilor furnizate de Arkema în cursul procedurii administrative.

172 Or, potrivit reclamantelor, este de competența Comisiei să demonstreze dacă impactul încălcării este sau nu este măsurabil, în special în cazul în care, precum în speță, părțile la procedura administrativă aduc dovezi cu privire la efectele încălcării pe piețele în cauză. În lipsa acestor dovezi, Comisiei i-ar fi suficient să afirme că impactul încălcării nu era măsurabil pentru a eluda obligația de a lua în considerare acest impact în stabilirea cuantumului de bază al amenzii.

173 *Secundo*, reclamantele susțin că Comisia a încălcat de asemenea obligația de motivare care îi revenea și principiul bunei administrări, în măsura în care aceasta nu a răspuns la argumentele, invocate de Arkema în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile, menite să demonstreze că impactul încălcării asupra pieței în cauză era limitat.

174 În concluzie, reclamantele solicită Tribunalului să anuleze dispozițiile în cauză ale deciziei atacate și, în exercitarea competenței sale de fond, să fixeze cuantumul de bază al amenzii la un nivel mai scăzut decât cel impus de Comisie, având în vedere impactul limitat al încălcării asupra pieței în cauză.

175 Comisia contestă această argumentare.

Aprecierea Tribunalului

176 Potrivit punctului 1 A primul paragraf din liniile directoare, „[l]a evaluarea gravității încălcării trebuie să se țină seama de natura sa, de impactul real asupra pieței, atunci când acesta poate fi măsurat, și de mărimea pieței geografice relevante”.

177 În cadrul prezentului motiv, reclamantele afirmă în esență că, contrar celor afirmate de Comisie în decizia atacată, impactul înțelegerii în cauză asupra pieței era măsurabil. Potrivit reclamantelor, dacă Comisia ar fi efectuat o cuantificare a acestui impact, ar fi concluzionat în mod necesar că era limitat și ar fi stabilit, așadar, cuantumul de bază al amenzii aplicate Arkema la un nivel inferior celui de 65 de milioane de euro. Pe de altă parte, reclamantele invocă o încălcare a obligației de motivare și a principiului bunei administrări, în măsura în care Comisia nu și-ar fi susținut afirmația potrivit căreia impactul nu era măsurabil și nu ar fi răspuns la argumentele invocate de Arkema în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile.

178 În această privință, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței Curții, gravitatea încălcărilor trebuie stabilită în funcție de un număr mare de elemente, precum împrejurările specifice ale cauzei, contextul acesteia și efectul de descurajare al amenzilor, iar aceasta fără să se fi stabilit o listă obligatorie sau exhaustivă a criteriilor care trebuie luate în considerare în mod obligatoriu. Printre elementele de natură să intre în aprecierea gravității încălcărilor figurează comportamentul fiecăreia dintre întreprinderi, rolul avut de fiecare dintre acestea în instituirea practicilor concertate, beneficiul pe care l-au putut obține din aceste practici, dimensiunea acestora și valoarea mărfurilor în discuție, precum și riscul pe care încălcările de acest tip îl reprezintă pentru obiectivele Comunității (a se vedea Hotărârea Curții din 28 iunie 2005, Dansk Rørindustri și alții/Comisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, Rec., p. I-5425, punctele 241 și 242 și jurisprudența citată; a se vedea de asemenea, în acest sens, Hotărârea Curții din 3 septembrie 2009, Prym și Prym Consumer/Comisia, C-534/07 P, Rep., p. I-7415, punctul 96).

179 Rezultă că efectul unei practici anticoncurențiale nu este, în sine, un criteriu hotărâtor în aprecierea cuantumului adecvat al amenzii. Mai precis, unele elemente în legătură cu aspectul intenționat pot avea mai multă importanță decât cele privitoare la respectivele efecte, mai ales atunci când este vorba despre încălcări grave prin esența lor (a se vedea Hotărârea Prym și Prym Consumer/Comisia, punctul 178 de mai sus, punctul 96 și jurisprudența citată).

180 Cu privire la acest aspect, trebuie amintit că s-a statuat în mod constant că înțelegerile merită, din cauza propriei naturi, cele mai severe amenzi. Eventualul lor impact real asupra pieței, în special problema măsurii în care limitarea concurenței a determinat majorarea prețului de piață comparativ cu cel care ar fi fost prevăzut în ipoteza inexistenței cartelului, nu este un criteriu determinant pentru stabilirea nivelului amenzilor (Hotărârea Tribunalului din 6 mai 2009, KME Germany și alții/Comisia, T-127/04, Rep., p. II-1167, punctul 64). Astfel, cele trei aspecte ale evaluării gravității încălcării nu au aceeași pondere în cadrul examinării globale. Natura încălcării joacă un rol primordial, în special în caracterizarea încălcărilor ca fiind „foarte grave" (Hotărârea Tribunalului din 8 octombrie 2008, Carbone-Lorraine/Comisia, T-73/04, Rep., p. II-2661, punctul 91).

181 Prin urmare, astfel cum Curtea a statuat, din liniile directoare rezultă că înțelegerile orizontale cu privire la prețuri sau la repartizări de piețe pot fi calificate drept încălcări foarte grave numai în temeiul naturii lor, Comisia nefiind obligată să demonstreze un impact real al încălcării asupra pieței. În această situație, impactul real al încălcării nu constituie decât un element printre altele, care, dacă poate fi măsurat, poate permite Comisiei să sporească cuantumul de pornire al amenzii dincolo de cuantumul minim previzibil de 20 de milioane de euro (Hotărârile Prym și Prym Consumer/Comisia, punctul 178 de mai sus, punctul 75, și Erste Group Bank și alții/Comisia, punctul 122 de mai sus, punctul 103). Curtea a subliniat, așadar, că impactul real al încălcării asupra pieței era un element facultativ, de care Comisia putea ține seama în vederea calculării amenzii, dacă aprecia acest lucru drept oportun (a se vedea în acest sens Hotărârea Prym și Prym Consumer/Comisia, punctul 178 de mai sus, punctul 82).

182 În plus, s-a statuat că faptul că, prin liniile directoare, Comisia și-a precizat poziția cu privire la evaluarea gravității unei încălcări nu se opune ca aceasta să aprecieze acest criteriu în ansamblu, în funcție de toate împrejurările pertinente, inclusiv elemente care nu sunt menționate în mod expres în liniile directoare (Hotărârea Raiffeisen Zentralbank Österreich și alții/Comisia, punctul 122 de mai sus, punctul 237).

183 În lumina acestei jurisprudențe, argumentele prezentate de reclamante nu sunt de natură să repună în discuție legalitatea deciziei atacate în ceea ce privește stabilirea cuantumului de bază.

184 Astfel, pe de o parte, rezultă că, presupunând chiar că, astfel cum susțin reclamantele, impactul încălcării în litigiu asupra evoluției prețurilor a fost limitat, calificarea sa drept încălcare foarte gravă ar fi în continuare adecvată în raport cu natura sa și cu întinderea geografică (și anume teritoriul SEE). Pe de altă parte, trebuie subliniat că, în concluzia sa cu privire la gravitatea încălcării, care figurează în considerentul (331) al deciziei atacate, Comisia a calificat încălcarea drept foarte gravă „[a]vând în vedere natura [sa] […] și faptul că aceasta acoperea întregul teritoriu al SEE". Astfel, criteriul impactului real asupra pieței nu a avut niciun rol în calificarea drept încălcare.

185 Pe de altă parte, nimic din decizia atacată nu relevă că, întrucât Comisia concluzionase că impactul înțelegerii în cauză asupra pieței era limitat, aceasta ar fi trebuit să fixeze cuantumul de bază al amenzii aplicate Arkema la un nivel inferior celui de 65 de milioane de euro.

186 În această privință, deși Comisia a afirmat că înțelegerea în cauză avusese un impact asupra pieței, având în vedere punerea în aplicare a acordurilor și a practicilor cu privire la prețuri [a se vedea considerentele (321) și (329) ale deciziei atacate], aceasta a precizat de îndată că, „[î]n cadrul prezentei proceduri, nu [era] posibil să se măsoare

impactul real [al încălcării] asupra pieței […] și, în consecință, Comisia nu s-ar [întemeia] în mod specific pe un anumit impact, în acord cu liniile directoare potrivit cărora impactul real trebuie luat în considerare atunci când acesta poate fi măsurat" [considerentul (321)] și că „efectele [înțelegerii în cauză asupra pieței nu puteau] fi măsurate cu exactitate". Pe de altă parte, astfel cum s-a arătat mai sus, concluzia sa cu privire la gravitatea încălcării, care figurează în considerentul (331) al deciziei atacate, nu menționează criteriul impactului real asupra pieței.

187 Se impune, așadar, constatarea că acest element nu a fost luat în considerare în scopul calculării amenzii.

188 Pe de altă parte, trebuie subliniat că reclamantele nu pretind că, pe baza datelor de care Comisia dispune, aceasta ar fi trebuit să constate lipsa unui impact al înțelegerii în cauză asupra pieței. Reclamantele admit că încălcarea a putut avea un anumit impact asupra pieței, deși susțin că acest impact era limitat (a se vedea punctul 169 de mai sus). Or, presupunând chiar că, în stabilirea cuantumului amenzii, Comisia a ținut seama de constatarea sa potrivit căreia înțelegerea avusese un impact pe piață, nimic nu demonstrează că aceasta i-ar fi exagerat efectele.

189 De asemenea, nu se poate susține că cuantumul de bază al amenzii aplicate reclamantelor s-a întemeiat în mod necesar pe luarea în considerare a unui impact semnificativ al înțelegerii în cauză asupra pieței, în măsura în care acesta este mult superior cuantumului minim avut în vedere de liniile directoare pentru încălcările foarte grave (și anume 20 de milioane de euro). Prin urmare, astfel cum rezultă din considerațiile de mai sus, impactul real al încălcării constituie numai un element printre altele care poate permite Comisiei să majoreze cuantumul de bază al amenzii dincolo de această valoare.

190 Astfel, în speță, cuantumul de bază se întemeiază în special pe natura încălcării, stabilită ținând seama de caracteristicile sale principale prezentate în secțiunea 4.2 din

decizia atacată [a se vedea considerentul (320) al deciziei atacate], pe dimensiunea pieței geografice în cauză, și anume teritoriul SEE [a se vedea considerentul (330) al deciziei atacate], și pe aplicarea unui tratament diferențiat acestor întreprinderi, pentru a ține seama de capacitatea economică reală a acestora de a produce un prejudiciu important concurenței, apreciată în raport cu cifrele de afaceri care reies din vânzarea de produse din PMMA, pentru care acestea participaseră la înțelegerea în cauză [a se vedea considerentele (332)-(334) ale deciziei atacate]. În acest ultim context, Comisia a menționat de asemenea dimensiunea întregii piețe a produselor din PMMA în 2000 și în 2002, din perspectiva volumului și a valorii [a se vedea considerentul (333) al deciziei atacate].

191 Or, în cadrul prezentului motiv, reclamantele subliniază caracterul excesiv al cuantumului de bază al amenzii exclusiv în raport cu criteriul impactului real asupra pieței. Astfel cum reiese din cele de mai sus, această argumentare este în sine inoperantă pentru a contesta cuantumul de bază al amenzii aplicat în privința reclamantelor.

192 Rezultă de asemenea că faptul că din modul de redactare a deciziei atacate nu reies suficient de amănunțit motivele pentru care Comisia a apreciat că nu era posibil ca, pe baza informațiilor de care dispunea, să fie măsurat impactul real al încălcării în litigiu asupra pieței nu este pertinent. Astfel, această împrejurare nu are niciun efect asupra calificării încălcării drept foarte gravă, nici asupra cuantumului de bază reținut în ceea ce privește amenda aplicată reclamantelor.

193 În plus, din considerațiile de mai sus reiese că argumentele referitoare la caracterul limitat al impactului înțelegerii în cauză asupra pieței nu poate justifica reducerea amenzii în cadrul exercitării competenței de fond a Tribunalului.

194 Prin urmare, prezentul motiv, precum și cererea de reducere a amenzii formulată pe acest temei de către reclamante trebuie respinse.

Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe existența unor erori de drept și de fapt în majorarea cuantumului de bază al amenzii în temeiul efectului descurajator

195 În cadrul acestui motiv, reclamantele contestă majorarea cuantumului de bază al amenzii în temeiul efectului descurajator și solicită Tribunalului anularea deciziei atacate sub acest aspect sau, cu titlu subsidiar, reducerea substanțială a majorării efectuate pe acest temei.

196 Acest motiv se împarte în trei aspecte. În plus, reclamantele au invocat în ședință o critică suplimentară având ca obiect contestarea majorării în discuție.

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe lipsa de temei pentru majorarea de către Comisie a cuantumului de bază al amenzii având în vedere efectul descurajator pe baza cifrei de afaceri a Total, de vreme ce încălcarea nu era imputabilă acestei societăți

— Argumentele părților

197 Reclamantele arată că, prin aplicarea unui factor multiplicator de 3 în temeiul efectului descurajator pe baza cifrei de afaceri realizate de Total, în condițiile în care încălcarea nu era imputabilă acestei societăți, Comisia a săvârșit o eroare de drept. În opinia acestora, o eventuală majorare a amenzii în temeiul efectului descurajator, presupunând că ar fi fost necesară, s-ar fi putut întemeia numai pe dimensiunea și pe resursele Arkema.

198 Or, Comisia ar fi recunoscut în mod expres că un factor multiplicator de 3 ar fi excesiv într-o astfel de ipoteză. Reclamantele arată astfel că, pentru a stabili fracțiunea

amenzii imputabilă numai Arkema în temeiul încălcărilor repetate, Comisia a arătat că ar fi aplicat „un factor multiplicator de 1,25” dacă Arkema ar fi fost singura destinatară a deciziei atacate (nota de subsol 250 a deciziei atacate).

199 Comisia contestă această argumentare.

— Aprecierea Tribunalului

200 Este suficient să se constate că acest aspect al prezentului motiv are în totalitate ca temei premisa potrivit căreia încălcarea în litigiu nu putea fi imputată societăților-mamă ale Arkema. Or, din considerațiile de mai sus rezultă că această premisă este eronată.

201 În consecință, primul aspect al prezentului motiv trebuie respins.

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiilor proporționalității și egalității de tratament

— Argumentele părților

202 Reclamantele arată că, presupunând chiar că încălcarea este imputabilă Total (sau Elf Aquitaine), Comisia a încălcat principiile proporționalității și egalității de tratament prin faptul că, pentru a majora cuantumul amenzii aplicate Arkema în temeiul efectului descurajator, a luat în considerare cifra de afaceri realizată de Total.

203 Astfel, potrivit reclamantelor, presupunând chiar că prezumția de exercitare a unei influențe determinante poate fi suficientă pentru a imputa încălcarea societăților-mamă ale acestora, respectiva prezumție nu ar fi suficientă pentru a aplica majorarea în temeiul efectului descurajator pe baza cifrei de afaceri realizate de acestea din urmă. În opinia reclamantelor, caracterul descurajator al amenzii trebuie apreciat în funcție de împrejurările apte să influențeze comportamentul autorului unei încălcări pe piață și în special de întinderea resurselor puse la dispoziția filialei care a săvârșit încălcarea pe piața în cauză. Reclamantele consideră că, pentru ca majorarea în temeiul încălcărilor repetate să poată fi calculată pe baza cifrei de afaceri realizate la nivelul grupului, apartenența la un grup de societăți trebuie să fie însoțită de elemente suplimentare care să permită să se demonstreze că filiala a utilizat în mod efectiv resursele grupului la momentul săvârșirii încălcării, de participarea la încălcare a organelor de conducere ale societății-mamă și/sau de existența unui control efectiv al societății-mamă asupra filialei. În caz contrar, luarea în considerare a cifrei de afaceri realizate de societatea-mamă ar constitui o aplicare disproporționată și discriminatorie a noțiunii de efect disuasiv.

204 Pe de altă parte, reclamantele arată că, în practica sa decizională, Comisia a considerat ea însăși că participarea societății-mamă la încălcarea săvârșită de filiala sa și utilizarea resurselor grupului în săvârșirea încălcării erau criterii pertinente pentru aplicarea efectului descurajator [Decizia 1999/60/CE a Comisiei din 21 octombrie 1998 privind o procedură de aplicare a articolului 85 din Tratatul CE (IV/35.691/E-4, Conducte precalorifuge) (denumită în continuare „Decizia Conducte precalorifuge")].

205 Comisia contestă această argumentare.

206 Aceasta arată în special că, întrucât perimetrul întreprinderii care trebuie considerată responsabilă pentru încălcare a fost delimitat corespunzător cerințelor legale, necesitatea de a aplica sau de a nu aplica un factor multiplicator, precum și, dacă este cazul, stabilirea caracterului adecvat al nivelului său depind de resursele globale ale acestei întreprinderi. Respectivele resurse s-ar reflecta în mod adecvat în cifra de

afaceri globală a întreprinderii în cursul anului anterior celui în care a fost adoptată decizia prin care a fost aplicată sancțiunea și niciuna dintre considerațiile invocate de reclamante nu poate fi luată în considerare.

— Aprecierea Tribunalului

207 Trebuie amintit că, în considerentul (337) al deciziei atacate, Comisia a menționat că, în categoria încălcărilor foarte grave, scara amenzilor care pot fi aplicate permitea deopotrivă stabilirea cuantumului acestora la un nivel care să le asigure un efect suficient de descurajator, „ținând seama de dimensiunea și de puterea economică a fiecărei întreprinderi". Pentru a aprecia dimensiunea și puterea economică a întreprinderii căreia îi aparțineau reclamantele, Comisia a ținut seama de cifra de afaceri mondială a Total în 2005, ultimul exercițiu înaintea celui în cursul căruia a fost adoptată decizia atacată (143,168 miliarde de euro), și a decis să aplice un factor multiplicator de 3 amenzii impuse Arkema [a se vedea în special considerentele (338) și (349) ale deciziei atacate].

208 În cadrul prezentului aspect al celui de al cincilea motiv, reclamantele contestă acest mod de a proceda, afirmând în esență că, pentru ca majorarea în temeiul efectului descurajator să poată fi calculată pe baza cifrei de afaceri realizate la nivelul grupului, apartenența la un grup de societăți trebuie să fie însoțită de elemente suplimentare care să permită să se demonstreze că filiala a utilizat în mod efectiv resursele grupului. În consecință, imputarea răspunderii societăților-mamă pe baza prezumției necombătute de exercitare a unei influențe determinante asupra filialei acestora nu ar fi suficientă în această privință.

209 Această argumentare nu poate fi primită.

210 Cu titlu introductiv, în ceea ce privește noțiunea de descurajare, trebuie amintit că aceasta constituie unul dintre elementele de care trebuie să se țină seama în calcularea cuantumului amenzii. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, amenzile aplicate pentru încălcarea articolului 81 CE și prevăzute la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 au ca obiect reprimarea actelor nelegale ale întreprinderilor în cauză, precum și descurajarea atât a întreprinderilor în discuție, cât și a altor operatori economici să încalce, în viitor, normele dreptului concurenței al Uniunii. Prin urmare, atunci când Comisia calculează cuantumul amenzii, aceasta poate lua în considerare, printre altele, dimensiunea și puterea economică a întreprinderii în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 29 iunie 2006, Showa Denko/Comisia, C-289/04 P, Rec., p. I-5859, punctul 16 și jurisprudența citată).

211 În plus, Curtea consideră în mod constant că cifra de afaceri globală a întreprinderii reprezintă o informație, fie și numai aproximativă și imperfectă, cu privire la dimensiunea și la puterea sa economică (a se vedea Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 178 de mai sus, punctul 243 și jurisprudența citată). Astfel, s-a statuat deja că, în vederea stabilirii cuantumului amenzii la un nivel care să îi asigure un efect suficient de descurajator, Comisiei îi este permis să țină seama de cifra de afaceri totală a întreprinderii în cauză (Hotărârea Curții Showa Denko/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctele 15-18, și Hotărârea Curții din 22 mai 2008, Evonik Degussa/Comisia și Consiliul, C-266/06 P, nepublicată în Repertoriu, punctul 120; Hotărârea Tribunalului din 9 iulie 2003, Cheil Jedang/Comisia, T-220/00, Rec., p. II-2473, punctul 96).

212 În acest context, trebuie amintit că, potrivit deciziei atacate, Total și Elf Aquitaine formează împreună cu reclamantele o întreprindere, care a săvârșit încălcarea în litigiu. În aceste condiții, argumentarea reclamantelor presupune să se impună ca, în vederea stabilirii nivelului suficient de descurajator al amenzii, să nu fie luate în considerare dimensiunea și puterea economică a acestei întreprinderi, astfel cum se reflectă în cifra sa de afaceri globală, ci numai o parte a resurselor sale, și anume cele „puse la dispoziția filialei care a săvârșit încălcarea pe piața în cauză". Se impune totuși constatarea că această teză nu este compatibilă cu obiectivul de descurajare urmărit de Comisie.

213 Prin urmare, astfel cum Tribunalul a statuat deja, necesitatea de a asigura amenzii un efect suficient de descurajator, în cazul în care nu se justifică majorarea nivelului general al amenzilor în cadrul punerii în aplicare a unei politici de concurență, impune adaptarea cuantumului amenzii pentru a ține seama de impactul urmărit asupra întreprinderii căreia îi este aplicată, și aceasta pentru ca amenda să nu fie considerată neglijabilă sau, dimpotrivă, excesivă, în special din punctul de vedere al capacității financiare a întreprinderii în cauză, în conformitate cu exigențele întemeiate, pe de o parte, pe necesitatea asigurării efectivității amenzii și, pe de altă parte, pe respectarea principiului proporționalității (Hotărârea Tribunalului din 5 aprilie 2006, Degussa/Comisia, T-279/02, Rec., p. II-897, punctul 283, și Hotărârea Tribunalului din 18 iunie 2008, Hoechst/Comisia, T-410/03, Rep., p. II-881, punctul 379). În consecință, în special posibilitatea întreprinderii în cauză de a mobiliza mai ușor fondurile necesare pentru plata amenzii sale este cea care poate justifica, în vederea unui efect suficient de descurajator al acesteia din urmă, aplicarea unui factor de multiplicare (a se vedea în acest sens Hotărârea Showa Denko/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctul 18, și Hotărârile Tribunalului Degussa/Comisia, citată anterior, punctul 284, și Hoechst/Comisia, citată anterior, punctul 379).

214 Rezultă că nu se poate impune Comisiei să dovedească o legătură suplimentară între utilizarea resurselor întreprinderii și încălcarea săvârșită de aceasta pentru ca aceste resurse să poată fi luate în considerare în vederea stabilirii nivelului suficient de descurajator al amenzii, întrucât ceea ce este important în acest context este dimensiunea și puterea economică a întreprinderii care a săvârșit încălcarea ca atare.

215 În sfârșit, în ceea ce privește trimiterea la Decizia Conducte precalorifuge, este suficient să se amintească faptul că practica decizională anterioară a Comisiei nu servește drept cadru juridic pentru aplicarea amenzilor în materie de concurență (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 6 mai 2009, Wieland-Werke/Comisia, T-116/04, Rep., p. II-1087, punctul 85 și jurisprudența citată). Prin urmare, argumentarea întemeiată pe conținutul acestei decizii este în sine inoperantă.

216 În consecință, al doilea aspect al prezentului motiv trebuie respins.

Cu privire la al treilea aspect, întemeiat pe caracterul inutil al recurgerii în speță la efectul descurajator al amenzii

— Argumentele părților

217 Reclamantele arată că, potrivit liniilor directoare, amenda trebuie stabilită la un nivel suficient de descurajator și, prin urmare, Comisia poate majora o amendă dacă aceasta nu atinge un asemenea nivel. Potrivit reclamantelor, necesitatea de a majora o amendă pe acest temei poate fi stabilită numai după calcularea cuantumului final al amenzii, ținând seama, dacă este cazul, de recenta obligare a întreprinderii la plata de amenzi. Acestea consideră că aplicarea unei majorări a amenzii în temeiul efectului descurajator *ab initio* și *in abstracto*, fără a ține seama de considerațiile de fapt proprii întreprinderii incriminate și în special de amenzile plătite anterior de întreprinderea în cauză, este contrară liniilor directoare.

218 În această privință, reclamantele subliniază că Arkema a fost obligată, în cursul unei perioade de trei ani, la plata unor numeroase amenzi într-un cuantum total de 180 de milioane de euro, în temeiul participării sale la înțelegeri care, cel puțin parțial, s-au derulat simultan cu practicile sancționate prin decizia atacată. Aceste amenzi ar fi fost aplicate de Comisie prin Deciziile Peroxizi organici și AMCA și prin Decizia C(2006) 1766 a Comisiei din 3 mai 2006 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/F/C.38.620 –

Peroxid de hidrogen și perborat) (denumită în continuare „Decizia Peroxid de hidrogen și perborat"). În fiecare dintre aceste trei decizii, Comisia ar fi aplicat Arkema o majorare a amenzii în temeiul efectului descurajator, prin majorarea progresivă a factorului multiplicator aplicabil.

219 În opinia reclamantelor, Comisia ar fi trebuit să considere că amenzile anterioare pentru fapte din perioada înțelegerii în cauză aveau un caracter suficient de descurajator pentru a evita ca Arkema să săvârșească din nou încălcări în viitor și, în consecință, că era inutil să se aplice o majorare suplimentară a amenzii în temeiul efectului descurajator.

220 Pe de altă parte, acestea arată că adoptarea de către Arkema a unui program de respectare a dreptului concurenței, la puțin timp după achiziționarea Elf de către Total Fina, atestă faptul că aceasta era deja suficient de descurajată să comită noi încălcări.

221 Comisia contestă această argumentare.

— Aprecierea Tribunalului

222 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că Comisia dispune de o marjă de apreciere la stabilirea cuantumului amenzilor pentru a orienta comportamentul întreprinderilor în sensul respectării normelor de concurență (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 8 octombrie 2008, SGL Carbon/Comisia, T-68/04, Rep., p. II-2511, punctul 49 și jurisprudența citată).

223 În primul rând, trebuie respins argumentul potrivit căruia, în speță, Comisia ar fi efectuat *ab initio* o majorare a amenzii în temeiul efectului descurajator, de vreme ce, potrivit reclamantelor, necesitatea de a majora o amendă în temeiul efectului descurajator ar putea fi stabilită numai după calcularea cuantumului final al amenzii.

224 Într-adevăr, astfel cum s-a statuat, cerința de a asigura efectul descurajator constituie o cerință generală care trebuie să ghideze Comisia pe parcursul calculării amenzii și nu impune în mod necesar ca acest calcul să se caracterizeze printr-o etapă specifică destinată unei evaluări globale a tuturor circumstanțelor relevante în vederea realizării acestei finalități (a se vedea Hotărârea Carbone-Lorraine/Comisia, punctul 180 de mai sus, punctul 131 și jurisprudența citată). Prin urmare, reclamantele nu pot pretinde că Comisia trebuia să stabilească efectul descurajator numai după calcularea cuantumului final al amenzii.

225 În plus, trebuie să se constate că, în considerentele (337)-(350) ale deciziei atacate, în contextul evaluării gravității încălcării, Comisia a efectuat numai o majorare a cuantumului de bază al amenzii pentru a-i garanta „un efect suficient de descurajator, ținând seama de dimensiunea și de puterea economică a fiecărei întreprinderi" [considerentul (337) al deciziei atacate]. Această etapă în calcularea amenzii decurge din necesitatea de a adapta cuantumul de bază astfel încât amenda să aibă un caracter suficient de descurajator având în vedere resursele globale ale întreprinderii și capacitatea sa de a mobiliza fondurile necesare pentru plata amenzii. Această etapă nu se identifică totuși, astfel cum susțin reclamantele, cu aprecierea *ab initio* a caracterului descurajator al amenzii ca atare. Astfel cum reiese din cuprinsul punctului anterior, această considerație trebuie să ghideze Comisia pe parcursul calculării amenzii.

226 În al doilea rând, trebuie înlăturat și argumentul potrivit căruia Comisia ar fi efectuat *in abstracto* o majorare a amenzii în temeiul efectului descurajator, fără a ține seama de considerațiile de fapt proprii întreprinderii care a săvârșit încălcarea.

227 Acest argument nu este întemeiat. Astfel, luarea în considerare, în considerentele (337)-(350) ale deciziei atacate, a dimensiunii întreprinderii căreia îi aparțineau reclamantele și majorarea cuantumului de bază rezultat constituie în mod clar un element destinat să adapteze amenda în funcție de factori proprii întreprinderii respective (a se vedea în acest sens Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 362).

228 În al treilea rând, trebuie să se analizeze argumentul potrivit căruia Comisia ar fi trebuit să țină seama de amenzile plătite anterior de Arkema, în sensul că ar fi trebuit să considere că cele trei amenzi anterioare care îi fuseseră aplicate pentru fapte din perioada înțelegerii în cauză prezentau un caracter suficient de descurajator pentru a evita ca aceasta să săvârșească noi încălcări în viitor și că era, așadar, inutil să se aplice o majorare suplimentară a amenzii în temeiul efectului descurajator.

229 Mai întâi, trebuie amintit că Comisia putea aplica Arkema în mod legitim patru amenzi distincte, cu respectarea fiecăreia dintre limitele prevăzute la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, cu condiția ca aceasta să fi săvârșit patru încălcări distincte ale dispozițiilor articolului 81 CE (a se vedea în acest sens Hotărârea Carbone-Lorraine/Comisia, punctul 180 de mai sus, punctul 56). Fiecare dintre aceste amenzi trebuia să aibă la bază aprecierea duratei și a gravității proprii încălcării pe care o sancționa.

230 Or, se impune constatarea că aplicarea unei amenzi în sarcina Arkema pentru diverse activități anticoncurențiale privind alte produse nu afectează realitatea încălcării săvârșite în speță (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 2007, BASF și UCB/Comisia, T-101/05 și T-111/05, Rep., p. II-4949, punctul 52). În această privință, trebuie subliniat că soluția propusă de reclamante ar împiedica Comisia să stabilească o anumită amendă cu luarea în considerare a tuturor elementelor de natură să permită aprecierea gravității încălcării și în special a necesității de a asigura acestei amenzi un nivel suficient de descurajator, având în vedere dimensiunea și puterea economică a întreprinderii în cauză.

231 Pe de altă parte, soluția propusă de reclamante este contrară obiectivului de descurajare urmărit de Comisie cu privire la politica sa în materie de amenzi. Astfel cum aceasta a arătat în mod întemeiat, soluția menționată ar conduce la o situație paradoxală, în care o întreprindere care își multiplică participarea la diverse înțelegeri și-ar diminua în mod progresiv costul marginal al fiecărei sancțiuni.

232 În plus, trebuie arătat că argumentarea reclamantelor pleacă de la premisa potrivit căreia Comisia ar fi trebuit să fixeze cuantumul amenzii în funcție de probabilitatea ca Arkema să săvârșească noi încălcări în viitor, probabilitate pe care ar fi trebuit să o aprecieze ținând seama de cuantumul total al amenzilor aplicate acestei întreprinderi în cursul unei anumite perioade. Or, o astfel de premisă este incompatibilă cu noțiunea de descurajare în dreptul concurenței.

233 În această privință, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței, competența Comisiei de a aplica amenzi întreprinderilor care, cu intenție sau din neglijență, săvârșesc o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE sau a articolului 82 CE constituie unul dintre mijloacele puse la dispoziția Comisiei pentru a-i permite să își îndeplinească misiunea de supraveghere pe care i-o conferă dreptul Uniunii. Această misiune cuprinde, cu siguranță, misiunea de cercetare și de sancționare a încălcărilor individuale, însă include și obligația de a duce o politică generală care urmărește aplicarea, în materia concurenței, a principiilor stabilite de tratat și orientarea în acest sens a comportamentului întreprinderilor (Hotărârea Curții din 7 iunie 1983, Musique Diffusion française și alții/Comisia, 100/80-103/80, Rec., p. 1825, punctul 105, și Hotărârea SGL Carbon/Comisia, punctul 222 de mai sus, punctul 53).

234 Astfel, amenzile aplicate pentru încălcări ale articolului 81 CE și prevăzute la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 sunt destinate să sancționeze actele ilegale ale întreprinderilor în cauză și să descurajeze atât întreprinderile respective, cât și alți operatori economici să încalce în viitor normele din materia dreptului concurenței al Uniunii (Hotărârea Showa Denko/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctul 16). Prin urmare, factorul de descurajare este evaluat ținând seama de o

multitudine de elemente, iar nu numai de situația specială a întreprinderii în cauză (Hotărârea Showa Denko/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctul 23, și Hotărârea Tribunalului din 30 aprilie 2009, Nintendo și Nintendo of Europe/Comisia, T-13/03, Rep., p. II-947, punctul 71). De asemenea, atunci când apreciază necesitatea majorării cuantumului amenzilor în vederea asigurării unui efect descurajator, Comisia nu are obligația să evalueze probabilitatea unor încălcări repetate din partea întreprinderilor în cauză (Hotărârea Nintendo și Nintendo of Europe/Comisia, citată anterior, punctul 72).

235 În consecință, această etapă în calcularea amenzii constă în creșterea cuantumului de bază al amenzii ținând seama de elemente obiective, precum dimensiunea și puterea economică a întreprinderii în cauză, iar nu de elemente subiective legate de aprecierea probabilității de a săvârși în viitor o nouă încălcare. Rezultă că este lipsit de relevanță faptul că, în cadrul deciziilor invocate de reclamante, Comisia a efectuat deja majorări în privința acestora în temeiul efectului descurajator și că a majorat în mod progresiv factorii multiplicatori aplicați.

236 În sfârșit, trebuie respins și argumentul întemeiat pe faptul că adoptarea de către Arkema a programului de asigurare a conformității cu dreptul concurenței ar dovedi că aceasta era suficient de descurajată să săvârșească noi încălcări, de vreme ce, în contextul majorării amenzii, acest element nu este pertinent pentru a ține seama de dimensiunea și de puterea economică a întreprinderii în cauză. În orice caz, s-a statuat deja că simpla adoptare de către o întreprindere a unui program de asigurare a conformității cu normele de concurență nu poate constitui o garanție valabilă și sigură a respectării viitoare și durabile de către acestea a normelor menționate, astfel încât un asemenea program nu poate obliga Comisia să diminueze amenda pentru motivul că obiectivul de prevenire pe care îl urmărește această instituție ar fi deja parțial atins (Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 361; a se vedea de asemenea Hotărârea BASF și UCB/Comisia, punctul 230 de mai sus, punctul 52).

237 Prin urmare, al treilea aspect al prezentului motiv trebuie respins.

Cu privire la critica, invocată în ședință, întemeiată pe faptul că, la momentul adoptării deciziei atacate, reclamantele nu mai erau controlate de Total și de Elf Aquitaine

— Argumentele părților

238 În ședință, reclamantele au susținut că, în orice caz, Comisia nu le putea majora amenda în temeiul efectului descurajator pentru a ține seama de dimensiunea grupului Total, din moment ce Arkema nu mai era controlată de acest grup la momentul adoptării deciziei atacate. Or, elemente noi, care au fost prezentate de Comisie de la terminarea procedurii scrise, ar sugera că existența unui astfel de control la momentul adoptării deciziei atacate constituia o condiție necesară pentru a aplica Arkema o majorare pentru descurajare, ținând seama de dimensiunea grupului Total.

239 Aceste elemente noi ar reieși din răspunsul Comisiei la întrebările adresate de Tribunal, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii din cauza T-206/06, cu privire la cererea formulată de societățile-mamă ale reclamantelor împotriva deciziei atacate. În acest răspuns, Comisia ar fi explicat că în decizii mai recente nu aplicase în privința Arkema multiplicatori de descurajare [Decizia C(2008) 2626 final a Comisiei din 11 iunie 2008 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/38.695 – Clorat de sodiu) (denumită în continuare „Decizia Clorat de sodiu”) și Decizia C(2009) 8682 final a Comisei din 11 noiembrie 2009 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53

din Acordul privind SEE (cazul COMP/38589 – Stabilizatori termici) (denumită în continuare „Decizia Stabilizatori termici")], întrucât la data adoptării acestor decizii Arkema nu mai făcea parte din grupul Total.

240 Or, reclamantele subliniază că Arkema este cotată la bursă de la 18 mai 2006 și că, de la această dată, respectiv cu aproximativ două săptămâni înainte de adoptarea deciziei atacate, la 30 mai 2006, Arkema nu mai era controlată de Total.

241 La argumentele invocate de Comisie potrivit cărora ar fi vorba despre un motiv nou, inadmisibil potrivit articolului 48 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, reclamantele răspund că argumentarea acestora se întemeiază pe elemente care au fost revelate după terminarea procedurii scrise, și anume pe răspunsul Comisiei la întrebările adresate de Tribunal în cauza T-206/06 și pe Deciziile Clorat de sodiu și Stabilizatori termici. În orice caz, reclamantele invită Tribunalul să examineze din oficiu o eventuală nemotivare a deciziei atacate, în măsura în care în această decizie Comisia nu ar fi indicat motivele pentru care ar fi fost necesar să majoreze în temeiul efectului descurajator amenda aplicată acestora, ținând seama de dimensiunea grupului Total, în condițiile în care, la data adoptării deciziei atacate, Arkema nu mai făcea parte din acest grup.

242 În sfârșit, în răspunsul la o întrebare adresată de Tribunal în acest sens, reclamantele au admis că, în cadrul prezentei cauze, nu informaseră în mod specific Comisia cu privire la faptul că, începând cu 18 mai 2006, acestea nu mai erau controlate de Total și de Elf Aquitaine. Cu toate acestea, reclamantele au susținut că, în cadrul procedurii administrative, Comisia fusese informată cu privire la procesul de cotare la bursă, care s-a realizat în conformitate cu un calendar prestabilit. Acestea subliniază, pe de altă parte, că, în anexa la memoriul în apărare, Comisia a prezentat un prospect referitor la această listare la bursă, astfel încât nu poate pretinde că nu a fost informată cu privire la acest aspect.

243 Comisia arată că critica potrivit căreia Arkema nu mai făcea parte din grupul Total la momentul adoptării deciziei atacate este nouă și, în temeiul articolului 48 din Regulamentul de procedură, ar trebui respinsă ca inadmisibilă. În opinia sa, reclamantele nu pot pretinde că această critică se întemeiază pe un element nou, în măsura în care, tocmai, cotarea la bursă a Arkema ar fi anterioară adoptării deciziei atacate, astfel încât această critică ar fi putut fi invocată în cererea introductivă.

244 În orice caz, Comisia consideră că această critică trebuie respinsă ca neîntemeiată. Aceasta admite că, atunci când ia în considerare resursele globale ale unei întreprinderi, pentru a atinge în mod corect obiectivul de descurajare, acestea trebuie evaluate la data la care amenda este aplicată (Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 285). Cu toate acestea, potrivit jurisprudenței și în conformitate cu liniile directoare, în stabilirea cuantumului amenzii, aceasta poate ține seama și de faptul că marile întreprinderi au în general cunoștințe și infrastructuri economice și juridice care le permit să recunoască mai ușor caracterul ilicit al comportamentului lor și să conștientizeze consecințele care decurg din acesta în temeiul dreptului concurenței. Or, acest element ar fi apreciat la momentul săvârșirii încălcării (Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctele 289 și 290). În special, atunci când este vorba despre un grup de societăți care constituie o unitate economică, filialele ar obține beneficii din faptul că societatea-mamă a acestora dispune de astfel de resurse.

245 Deși admite că criteriul infrastructurilor economice și juridice nu este menționat în mod expres în decizia atacată, Comisia insistă asupra faptului că acesta figurează în liniile directoare. În consecință, aceasta ar fi aplicat în mod necesar criteriul respectiv în decizia atacată. În orice caz, Comisia apreciază că este vorba despre nemotivare cel mult cu privire la acest aspect, pe care Tribunalul l-ar putea completa din oficiu, ajungând la aceeași concluzie în ceea ce privește cuantumul amenzii.

246 În sfârșit, în ceea ce privește Deciziile Clorat de sodiu și Stabilizatori termici, invocate de reclamante, Comisia subliniază că în aceste decizii sunt aplicate Orientările privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 (JO 2006, C 210, p. 2, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 264, denumite în continuare „Orientările"), care nu mai fac referire la criteriul infrastructurilor economice și juridice. Acest lucru ar explica, așadar, o abordare diferită în aceste decizii ulterioare.

— Aprecierea Tribunalului

247 În primul rând, trebuie amintit că, în cererea introductivă, reclamantele au formulat un motiv împărțit în trei aspecte, întemeiat pe existența unor erori de drept și de fapt în majorarea cuantumului de bază al amenzii în temeiul efectului descurajator, care a fost examinat mai sus. Pe de altă parte, acestea au arătat de asemenea faptul că, de la cotarea sa la bursă la 18 mai 2006, Arkema a devenit o entitate complet independentă de grupul Total, capitalul său nemaifiind controlat de acesta. Totuși, argumentarea ce viza contestarea majorării cuantumului de bază al amenzii în temeiul efectului descurajator, pentru motivul specific că reclamantele nu mai erau controlate de grupul Total la momentul adoptării deciziei atacate, nu a fost invocat în mod explicit în înscrisurile acestora. Or, astfel cum afirmă în mod întemeiat Comisia, această argumentare se bazează, prin ipoteză, pe un element de fapt anterior cererii introductive și ar fi putut fi, așadar, invocat încă din acest stadiu.

248 Cu toate acestea, nu este necesar ca în speță să se examineze dacă această argumentare constituie un motiv nou, inadmisibil potrivit articolului 48 din Regulamentul de procedură, sau, dimpotrivă, doar completarea unui motiv menționat în cererea de sesizare a instanței și care prezintă o strânsă legătură cu aceasta, care ar trebui, așadar, să fie declarat inadmisibil în temeiul acestei dispoziții (a se vedea în acest sens Ordonanța președintelui Camerei a treia a Curții din 13 noiembrie 2001, Dürbeck/Comisia, C-430/00 P, Rec., p. I-8547, punctul 17, Hotărârea Curții din 3 septembrie

2008, Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia, C-402/05 P și C-415/05 P, Rep., p. I-6351, punctul 278, și Hotărârea Tribunalului din 21 martie 2002, Joynson/Comisia, T-231/99, Rec., p. II-2085, punctul 156).

249 Astfel, chiar dacă în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile reclamantele au arătat în mod explicit că o „majorare a cuantumului amenzii aplicate [Arkema] în temeiul «efectului descurajator», pentru a ține seama de dimensiunea și de resursele grupului Elf Aquitaine/Total, ar fi cu atât mai puțin justificată cu cât întreprinderea va deveni în primăvara anului 2006, data prevăzută pentru cotarea sa la bursă, o entitate independentă de grupul Total", astfel cum acestea au recunoscut în ședință, reclamantele nu au informat Comisia cu privire la faptul exact că, de la 18 mai 2006, nu mai erau controlate de grupul Total. Astfel, decizia atacată nu este afectată de nicio nelegalitate cu privire la acest aspect, de vreme ce Comisia s-a putut întemeia pe elementele de fapt menționate în comunicarea privind obiecțiunile, care demonstrau că reclamantele formau împreună cu societățile-mamă o întreprindere unică, elemente care nu au fost repuse în discuție în mod expres de către persoanele interesate.

250 În consecință, critica invocată în ședință este, în orice caz, neîntemeiată, în măsura în care urmărește să susțină cererea de anulare parțială a deciziei atacate.

251 Trebuie amintit totuși că, în speță, reclamantele au solicitat, în temeiul articolului 229 CE, anularea sau reducerea amenzii aplicate acestora prin decizia atacată. În plus, acestea au solicitat în mod specific Tribunalului „reducerea substanțială a majorării amenzii aplicate Arkema în temeiul efectului descurajator". Astfel, reclamantele au invitat Tribunalul să își exercite competența de fond de care dispune în temeiul articolului 31 din Regulamentul nr. 1/2003, în aplicarea articolului 229 CE, în special în ceea ce privește majorarea amenzii în temeiul efectului descurajator.

252 Or, astfel cum s-a statuat deja, respectiva competență de fond abilitează instanța să reformeze actul atacat, chiar în lipsa anulării, ținând seama de toate împrejurările de fapt, în scopul modificării, de exemplu, a cuantumului amenzii aplicate (Hotărârile Curții din 15 octombrie 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P și C-254/99 P, Rec., p. I-8375, punctul 692, Hotărârea Curții din 3 septembrie 2009, Prym și Prym Consumer/Comisia, C-534/07 P, Rep., p. I-7415, punctul 86, și Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2004, JFE Engineering și alții/Comisia, T-67/00, T-68/00, T-71/00 și T-78/00, Rec., p. II-2501, punctul 577).

253 În consecință, în împrejurările speței, dispozițiile articolului 48 din Regulamentul de procedură nu se pot opune ca Tribunalul să ia în considerare, în temeiul competenței de fond, argumentarea invocată de reclamante în ședință, pentru a examina dacă majorarea în temeiul efectului descurajator era justificată în raport cu elementul de fapt invocat (a se vedea în acest sens și prin analogie, în ceea ce privește concluziile prezentate în ședință, Hotărârea JFE Engineering și alții/Comisia, punctul 252 de mai sus, punctele 575 și 578), dat fiind că, pe de altă parte, Comisia a avut posibilitatea de a-și prezenta observațiile cu privire la acest aspect (a se vedea în acest sens și prin analogie Hotărârea Curții din 17 decembrie 2009, Reexaminarea Hotărârii M/EMEA, C-197/09 RX-II, Rep., p. I-12033, punctele 40-42, 57 și 58).

254 În al doilea rând, trebuie arătat că Comisia nu a contestat exactitatea afirmațiilor reclamantelor potrivit cărora, de la 18 mai 2006, acestea nu mai erau controlate de Total și de Elf Aquitaine. Astfel cum s-a arătat mai sus, acest element de fapt figura deja în cererea introductivă. Pe de altă parte, trebuie subliniat că exactitatea acestei afirmații este confirmată de conținutul Deciziei Stabilizatori termici, discutată în ședință, și prezentată ulterior de reclamante (a se vedea punctul 26 de mai sus). Astfel, potrivit acestei decizii, „[d]in 18 mai 2006, Arkema France nu mai face parte din grupul Total/Elf Aquitaine" [considerentul (27)] și „nu mai aparțin[e] aceleiași întreprinderi cu Elf Aquitaine […]" [considerentul (740)].

255 În plus, la solicitarea Tribunalului (a se vedea punctul 26 de mai sus), reclamantele au prezentat elemente de probă prin care să își susțină afirmațiile. Comisia nu a contestat aceste elemente de probă și a admis în mod explicit, în răspunsul la întrebarea adresată de Tribunal, că, de la 18 mai 2006, reclamantele nu mai făceau parte din aceeași întreprindere cu Total și Elf Aquitaine.

256 Trebuie să se constate, așadar, că, la momentul adoptării deciziei atacate, reclamantele nu mai făceau parte din aceeași întreprindere cu Total și Elf Aquitaine.

257 În al treilea rând, trebuie să se examineze eventualul impact al acestei constatări asupra cuantumului amenzii la plata căreia sunt obligate reclamantele în temeiul deciziei atacate.

258 În această privință, trebuie amintit că necesitatea de a asigura un efect suficient de descurajator al amenzii, atunci când aceasta nu justifică majorarea nivelului general al amenzilor în cadrul punerii în aplicare a unei politici de concurență, impune adaptarea cuantumului amenzii pentru a ține seama de impactul urmărit asupra întreprinderii căreia îi este aplicată, și aceasta pentru ca amenda să nu fie considerată neglijabilă sau, dimpotrivă, excesivă, în special din punctul de vedere al capacității financiare a întreprinderii în cauză, în conformitate cu exigențele întemeiate, pe de o parte, pe necesitatea de a asigura efectivitatea amenzii și, pe de altă parte, pe respectarea principiului proporționalității (Hotărârile Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 283, și Hoechst/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 379). În consecință, posibilitatea întreprinderii în cauză de a mobiliza mai ușor fondurile necesare pentru plata amenzii sale este ceea ce ar justifica, în vederea unui efect suficient de descurajator al acesteia din urmă, aplicarea unui factor de multiplicare (a se vedea în acest sens Hotărârile Showa Denko/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctul 18, Degussa/Comisia, punctul 258 de mai sus, punctul 284, și Hoechst/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 379; a se vedea de asemenea punctele 210-213 de mai sus).

259 Astfel, luarea în considerare a dimensiunii și a resurselor globale ale întreprinderii în cauză pentru a asigura un efect de descurajare suficient al amenzii constă în impactul avut în vedere pentru întreprinderea menționată, sancțiunea trebuind să nu fie neglijabilă în raport cu, printre altele, capacitatea financiară a acesteia (Hotărârea Curții din 17 iunie 2010, Lafarge/Comisia, C-413/08 P, Rep., p. I-5361, punctul 104).

260 Aceasta este, așadar, rațiunea pentru care s-a statuat că obiectivul de descurajare pe care Comisia este îndreptățită să îl urmărească la momentul stabilirii cuantumului unei amenzi poate fi atins în mod valabil numai dacă se ia în considerare situația întreprinderii în ziua în care este aplicată amenda (Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 278). Astfel, pentru a atinge în mod corect obiectivul de descurajare, cu respectarea totodată a principiului proporționalității, resursele globale ale unei întreprinderi, care pot varia, în sensul diminuării sau al majorării, în mod semnificativ într-un interval de timp relativ scurt, în special între momentul încetării încălcării și cel al adoptării deciziei prin care este aplicată amenda, trebuie să fie evaluate, așadar, la data aplicării amenzii (a se vedea în acest sens Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctele 285 și 288).

261 Pe de altă parte, aceste considerații nu sunt contestate de Comisie. Aceasta susține totuși că, în cadrul stabilirii cuantumului amenzii, poate ține seama și de faptul că întreprinderile de mari dimensiuni dispun, în cea mai mare parte a timpului, de cunoștințe și de infrastructuri economice și juridice care le permit să recunoască mai ușor caracterul ilicit al comportamentului lor și să conștientizeze consecințele care decurg din acesta în temeiul dreptului concurenței, element care s-ar aprecia la momentul săvârșirii încălcării.

262 În această privință, trebuie amintit că gravitatea încălcărilor trebuie să fie determinată în funcție de numeroase elemente, cum ar fi împrejurările particulare ale cauzei, contextul acesteia și efectul descurajator al amenzilor, fără a fi fost stabilită o listă obligatorie sau exhaustivă de criterii care trebuie luate în considerare (a se vedea Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 178 de mai sus, punctul 241 și jurisprudența citată).

263 În plus, deși Comisiei îi este permis ca, în vederea stabilirii cuantumului amenzii la un nivel care să îi asigure un caracter suficient de descurajator, să țină seama de cifra de afaceri a întreprinderii în cauză, care reprezintă o indicație, chiar aproximativă și imperfectă, asupra dimensiunii și a puterii sale economice, acestei cifre de afaceri nu trebuie să i se acorde totuși o importanță disproporționată în raport cu celelalte elemente de apreciere și, în consecință, stabilirea cuantumului unei amenzi adecvate nu poate fi rezultatul unui simplu calcul aritmetic bazat pe cifra de afaceri (a se vedea în acest sens Hotărârile Curții Musique Diffusion française și alții/Comisia, punctul 233 de mai sus, punctul 121, Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 178 de mai sus, punctul 243, și Evonik Degussa/Comisia și Consiliul, punctul 211 de mai sus, punctul 120).

264 Prin urmare, astfel cum Comisia susține în mod întemeiat, în stabilirea cuantumului amenzii, aceasta poate ține seama în special de faptul că întreprinderile de mari dimensiuni dispun în cea mai mare parte a timpului de cunoștințe și de infrastructuri economice și juridice care le permit să recunoască mai ușor caracterul ilicit al comportamentului lor și să conștientizeze consecințele care decurg din acesta în temeiul dreptului concurenței (a se vedea de asemenea, în acest sens, Hotărârea Evonik Degussa/Comisia și Consiliul, punctul 211 de mai sus, punctul 121), astfel cum se prevede, de altfel, la punctul 1 SA al cincilea paragraf din liniile directoare.

265 Luarea în considerare a acestui element urmărește să pedepsească mai sever marile întreprinderi, despre care se prezumă că beneficiază de cunoștințe și de mijloace structurale suficiente, care le permit să conștientizeze caracterul ilicit al comportamentului lor și să îi evalueze eventualele beneficii. În consecință, în această ipoteză, cifra de afaceri pe baza căreia Comisia apreciază dimensiunea întreprinderilor în cauză și, prin urmare, capacitatea acestora de a determina caracterul și consecințele comportamentului lor trebuie să se raporteze la situația acestora la momentul săvârșirii încălcării, iar nu la momentul adoptării deciziei atacate (Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctele 289 și 290).

266 Cu toate acestea, în speță, din decizia atacată nu reiese în niciun caz că aprecierile cu privire la infrastructurile economice și juridice au contribuit la stabilirea factorului multiplicator de 3, aplicat amenzii impuse reclamantelor.

267 Astfel, trebuie subliniat că acest element nu este menționat în considerentele (337)-(350) ale deciziei atacate, în care Comisia motivează aplicarea factorului multiplicator. În schimb, Comisia arată în mod clar că valoarea amenzilor trebuie stabilită „la un nivel care să le asigure un efect suficient de descurajator, ținând seama de dimensiunea și de puterea economică a fiecărei întreprinderi" [considerentul (337) al deciziei atacate] și că trebuie aplicat un factor multiplicator „pentru ca amenda să fie stabilită la un nivel care să îi garanteze un efect suficient de descurajator" [considerentul (349) al deciziei atacate]. De asemenea, în considerentul (346) al deciziei atacate, Comisia arată că „tratamentul diferențiat se întemeiază pe cifra de afaceri a fiecăruia dintre participanții pe piața care face obiectul unei înțelegeri, ceea ce constituie o indicație corectă asupra ponderii implicării acestora pe durata încălcării, în timp ce factorul multiplicator se [întemeiază] pe cifra de afaceri totală a întreprinderii care reflectă necesitatea de a stabili amenda la un nivel care să îi asigure un caracter descurajator".

268 Se impune constatarea că justificarea factorului multiplicator se bazează în mod clar pe considerațiile menționate la punctele 258-260 de mai sus, și anume, în esență, pe impactul pe care îl au amenzile asupra întreprinderilor în cauză.

269 Pe de altă parte, această concluzie este confirmată de faptul că factorii multiplicatori aplicați întreprinderilor în cauză se întemeiază pe cifrele de afaceri totale din 2005, respectiv din ultimul exercițiu care precedă decizia atacată, independent de data la care se încheie perioadele în care au fost săvârșite încălcările respective. Astfel, de exemplu, în cazul ICI, căreia i s-a aplicat factorul multiplicator de 1,5, între finalul perioadei în care a avut loc încălcarea (1 noiembrie 1999, potrivit deciziei atacate) și exercițiul financiar 2005 s-au scurs mai mult de cinci ani. În schimb, partea analizată a deciziei atacate nu conține indicații cu privire la dimensiunea acestor întreprinderi în perioadele în care au fost săvârșite încălcările respective. În plus, se amintește că

Total, a cărei cifră de afaceri este luată în considerare pentru aplicarea factorului multiplicator, a preluat controlul asupra grupului numai în aprilie 2000, în condițiile în care perioada în care reclamantele au săvârșit încălcarea este cuprinsă între 23 ianuarie 1997 și 12 septembrie 2002.

270 Prezenta speță este, așadar, net diferită de cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, invocată de Comisie în ședință. Astfel, în decizia în discuție în această cauză, Comisia a evocat în mod explicit elementul referitor la infrastructurile economice și juridice (Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, în special punctul 275). În plus, din această hotărâre rezultă că necesitatea de a ține seama de faptul că marile întreprinderi dispun de infrastructuri economice și juridice constituie, în cadrul majorării amenzii, un motiv distinct de cel referitor la necesitatea de a asigura un efect suficient de descurajator al amenzii și care urmărește obiective diferite (Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, în special punctele 277, 278 și 289). Astfel, nu se poate susține că acesta se bazează în mod necesar pe raționamentul Comisiei din decizia atacată.

271 De asemenea, trebuie respins argumentul invocat de Comisie potrivit căruia aceasta a ținut în mod necesar seama de elementul referitor la infrastructurile economice și juridice, din moment ce liniile directoare prevăd acest lucru. În această privință, este suficient să se arate că punctul 1 A al cincilea paragraf din liniile directoare nu prevede ca acest element să fie luat în considerare în mod sistematic, ci numai posibilitatea Comisiei de a face acest lucru („În general, trebuie [a se citi «se poate»] să se țină seama și de faptul […]"). Astfel, întrucât acest element nu este prevăzut în mod imperativ, Comisia nu este obligată să țină seama de el în toate cazurile (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 15 martie 2006, Daiichi Pharmaceutical/Comisia, T-26/02, Rec., p. II-713, punctul 49).

272 Rezultă că dimensiunea și puterea economică a reclamantelor trebuiau apreciate, în vederea aplicării factorului multiplicator, la data adoptării deciziei atacate, ținând seama de cifra de afaceri globală înregistrată de Arkema. În special, în măsura în care, astfel cum tocmai s-a constatat, luarea în considerare a acestor elemente consta, în speță, în impactul urmărit al amenzii asupra întreprinderii în cauză, iar unitatea economică dintre Arkema și Total a fost desființată înainte de data adoptării deciziei atacate, resursele acestei din urmă societăți nu puteau fi luate în considerare în stabilirea factorului multiplicator aplicabil Arkema (a se vedea în acest sens și prin analogie, în ceea ce privește plafonul de 10 %, Hotărârea Tribunalului din 15 iunie 2005, Tokai Carbon și alții/Comisia, T-71/03, T-74/03, T-87/03 și T-91/03, nepublicată în Repertoriu, punctul 390).

273 Pe de altă parte, ținând seama de considerațiile prezentate la punctul 260 de mai sus, această concluzie nu este repusă în discuție de faptul că respectiva unitate economică a încetat să existe la numai câteva zile înainte de adoptarea deciziei atacate.

274 De asemenea, deși eroarea pe care o constituie luarea în considerare a cifrei de afaceri a Total în stabilirea coeficientului multiplicator ar fi imputabilă reclamantelor (a se vedea punctul 249 de mai sus), această împrejurare nu poate justifica menținerea cuantumului amenzii aplicate acestora, în măsura în care acesta rezultă dintr-un element de fapt inexact din punct de vedere material (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 11 martie 1999, Aristrain/Comisia, T-156/94, Rec., p. II-645, punctul 586, și Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, Roquette Frères/Comisia, T-322/01, Rec., p. II-3137, punctul 293).

275 În plus, fără ca Tribunalul să poată ține seama de răspunsul Comisiei la întrebările adresate în cauza T-206/06, care nu face parte din dosarul prezentei spețe, trebuie subliniat că acest mod de a proceda reiese din practica decizională a Comisiei discutată în ședință (a se vedea Deciziile Clorat de sodiu și Stabilizatori termici). De exemplu, în Decizia Stabilizatori termici, Comisia a menționat că „factorul multiplicator [întemeiat pe cifra de afaceri globală înregistrată de Elf Aquitaine] nu t[rebu]-

ia să fie aplicat pentru Arkema France și CECA SA ca urmare a faptului că acestea nu mai apar[țineau] aceleiași întreprinderi cu Elf Aquitaine" [considerentul (740) al deciziei atacate]. Argumentul întemeiat pe faptul că aceste decizii aplică orientările și că acestea nu prevăd în mod explicit criteriul referitor la infrastructurile economice și juridice nu este pertinent, întrucât acest criteriu nu a fost aplicat în speță, astfel cum tocmai s-a subliniat. Pe de altă parte, aceeași abordare reiese și din Decizia Peroxid de hidrogen și perborat, din aceeași perioadă cu decizia atacată și care aplică aceleași linii directoare, decizie pe care Comisia însăși a invocat-o în ședință pentru a o compara cu decizia atacată din perspectiva nivelului amenzilor [în ceea ce privește un alt grup de societăți, a se vedea considerentele (31) și (463) ale Deciziei Peroxid de hidrogen și perborat].

276 Concluzia care figurează la punctul 272 de mai sus nu este repusă în discuție prin faptul că, potrivit deciziei atacate, răspunderea Arkema pentru plata amenzii, în măsura în care se întemeiază pe aplicarea coeficientului multiplicator de 3 în funcție de cifra de afaceri a grupului Total, este împărțită în mod solidar cu fostele societăți-mamă. Astfel, nu este mai puțin adevărat că articolul 2 litera (b) din decizia atacată conferă Comisiei o deplină libertate în ceea ce privește recuperarea amenzii de la una sau de la alta dintre persoanele juridice vizate, până la concurența cuantumurilor menționate în aceasta. Prin urmare, Comisia ar putea decide să recupereze amenda în integralitate de la reclamante (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 13 septembrie 2010, Trioplast Industrier/Comisia, T-40/06, Rep., p. II-4893, punctul 165).

277 Or, din decizia atacată reiese că însăși Comisia considera că factorul multiplicator de 3 nu ar fi adecvat în raport cu cifra de afaceri înregistrată numai de Arkema [aproximativ 5,7 miliarde de euro în 2005, potrivit considerentului (14) al deciziei atacate]. Astfel, la nota de subsol 233, referitoare la considerentul (349) al deciziei atacate, Comisia arată că, „[î]n ceea ce privește Arkema, Altuglas și Altumax […], un factor multiplicator separat de 1,25 va fi aplicat la cuantumul de bază de 65 de milioane de

euro, de la care se va putea calcula majorarea cu 55 % pentru durata anterioară majorării cu 50 % în temeiul încălcărilor repetate […]". Se amintește că, în această privință, Comisia nu a considerat Total și Elf Aquitaine drept autoare ale unor încălcări repetate [considerentul (369) al deciziei atacate] și a recurs, așadar, la un factor multiplicator „ipotetic" de 1,25, pentru a se asigura că majorarea în temeiul încălcărilor repetate s-ar aplica numai elementelor de calcul al amenzii proprii Arkema și filialelor sale.

278 În plus, trebuie arătat că în privința ICI și Degussa, cu cifre de afaceri de peste 8 miliarde de euro și, respectiv, de peste 11 miliarde de euro în 2005, s-a aplicat un factor multiplicator de 1,5 și, respectiv, de 1,75 [a se vedea considerentul (349) al deciziei atacate]. În aceste condiții, factorul multiplicator de 3 aplicat Arkema se justifica numai prin faptul că, potrivit informațiilor pe care Comisia s-a întemeiat în decizia atacată, Arkema făcea parte din grupul Total, care avea o cifră de afaceri mult superioară celorlalte întreprinderi vizate, și că se putea baza, așadar, pe resursele sale la data la care i-a fost aplicată amenda. De vreme ce rezultă că în prezent această condiție nu este îndeplinită, factorul multiplicator de 3 este excesiv în raport cu factorii aplicați în privința celorlalți destinatari ai deciziei atacate.

279 Or, trebuie amintit că, pentru a aplica amenzi în temeiul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, Comisia este obligată să respecte principiile generale de drept, în special principiile egalității de tratament și proporționalității, astfel cum au fost interpretate în jurisprudența Curții și a Tribunalului (Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 77).

280 În consecință, Tribunalul apreciază că, în împrejurările speței, factorul multiplicator de 3 nu era justificat în privința reclamantelor. Consecințele acestei analize în stabilirea cuantumului amenzii la plata căreia sunt obligate reclamantele vor fi analizate în cele ce urmează.

Cu privire la al șaselea motiv, întemeiat pe erori de drept săvârșite de Comisie în majorarea amenzii în temeiul încălcărilor repetate

281 Acest motiv se împarte în două aspecte.

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe încălcarea principiilor legalității incriminării și a pedepsei și securității juridice

282 În cererea introductivă, reclamantele arată că, prin faptul că s-a întemeiat pe decizii de sancționare din anii 1984, 1986 și 1994, pentru fapte care avuseseră loc cu mai bine de 20 de ani în urmă, chiar aproape cu 30 de ani înaintea adoptării deciziei atacate, Comisia a încălcat principiile legalității incriminării și a pedepsei și securității juridice. Abordarea Comisiei ar presupune astfel că o întreprindere care a fost deja sancționată s-ar afla sub amenințarea perpetuă a aplicării normelor cu privire la încălcările repetate.

283 Cu toate acestea, în replică, reclamantele au arătat că luaseră cunoștință de Hotărârea Curții din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia (C-3/06 P, Rep., p. I-1331), pronunțată ulterior depunerii cererii introductive, și că, „în lumina acestei hotărâri, [nu apreciau] drept util să revină asupra argumentelor" menționate mai sus. Întrebate cu privire la acest aspect în cadrul măsurilor de organizare a procedurii și în ședință, reclamantele au confirmat că renunțau la prezentul aspect al celui de al șaselea motiv, deși menționau argumentarea dezvoltată în cadrul celui de al doilea aspect al motivului menționat, întemeiat pe încălcarea principiului *non bis in idem* și a principiului proporționalității.

284 Ținând seama de această desistare, nu mai este necesar să se examineze primul aspect al celui de al șaselea motiv.

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiului *non bis in idem* și a principiului proporționalității

— Argumentele părților

285 Reclamantele arată că, pentru a justifica majorarea amenzii în temeiul încălcărilor repetate, Comisia s-a întemeiat în decizia atacată pe sancțiuni anterioare, care justificaseră deja aplicarea în privința Arkema a unei majorări a amenzii în temeiul încălcărilor repetate în Deciziile Peroxizi organici, AMCA și Peroxid de hidrogen și perborat. Procedând astfel, Comisia ar fi sancționat de patru ori Arkema pentru aceeași încălcare și ar fi încălcat, așadar, principiul *non bis in idem*.

286 În această privință, reclamantele amintesc că încălcările repetate se aplică atunci când, după ce a fost sancționată definitiv pentru o primă încălcare, o persoană săvârșește o nouă încălcare în condițiile prevăzute de lege și, cel mai adesea, într-un anumit termen. Încălcările repetate ar constitui, așadar, o abatere în perioada de verificare ce începe la momentul săvârșirii primei încălcări. Cu toate acestea, în opinia reclamantelor, această verificare nu poate fi perpetuă și nu se poate extinde dincolo de a doua decizie de sancționare. Potrivit reclamantelor, dacă întreprinderea sancționată săvârșește o a treia încălcare în pofida agravării sancțiunii sale ca urmare a încălcărilor sale repetate, o nouă agravare a sancțiunii ar putea fi reținută în temeiul încălcărilor repetate numai pe baza celei de a doua încălcări. În opinia acestora, orice altă interpretare ar presupune agravarea de două ori a sancțiunii pentru aceeași încălcare.

287 În consecință, reclamantele consideră că, în speță, Comisia ar fi trebuit să aprecieze că sancțiunile aplicate în anii 1984, 1986, 1988 și 1994 fuseseră deja luate în considerare în vederea stabilirii amenzii în Decizia Peroxizi organici, astfel încât încălcările repetate săvârșite de Arkema nu mai puteau fi invocate în cazurile următoare pe baza acestor decizii de sancționare. În schimb, potrivit reclamantelor, Comisia ar fi putut

reține încălcările repetate săvârșite de Arkema eventual pe baza Deciziilor Peroxizi organici, AMCA sau Peroxid de hidrogen și perborat. Acestea susțin totuși că, de vreme ce perioada în care a fost săvârșită încălcarea vizată de decizia atacată era anterioară deciziilor de sancționare adoptate în aceste trei cazuri, încălcările repetate nu erau aplicabile în speță.

288 Pe de altă parte, în replică la argumentul Comisiei potrivit căruia aplicarea circumstanței agravante a încălcărilor repetate era justificată de necesitatea de a asigura efectul descurajator al amenzilor, reclamantele arată că, prin majorarea cuantumului de bază al amenzii aplicate Arkema ca urmare a apartenenței sale la un mare grup, Comisia ținuse deja seama de acest aspect. Reclamantele apreciază că, prin majorarea în două rânduri a cuantumului amenzii pentru același motiv, Comisia a încălcat din nou principiul *non bis in idem*.

289 În plus, prin aplicarea unei majorări a amenzii în temeiul încălcărilor repetate pe baza acelorași decizii de sancționare în patru cazuri diferite, Comisia ar fi încălcat de asemenea principiul proporționalității. Potrivit reclamantelor, obiectivul de descurajare pe care îl vizează majorarea amenzii era suficient asigurat prin majorarea cu 50 % aplicată în Decizia Peroxizi organici și, *a fortiori*, prin noile agravări cu 50 % aplicate în Deciziile AMCA, în 2005, și Peroxid de hidrogen și perborat, în 2006. Acestea susțin că nu era, așadar, necesar ca în decizia atacată să se aplice din nou o majorare similară, aceasta cu atât mai mult cu cât faptele care se aflau la originea celor patru decizii erau din aceeași perioadă, astfel încât Arkema nu avea posibilitatea de a-și adapta comportamentul pentru a ține seama de cele trei sancțiuni aplicate anterior, în 2003, în 2005 și în 2006.

290 În replică, reclamantele subliniază că, în măsura în care majorarea amenzii aplicate Arkema în temeiul încălcărilor repetate s-ar întemeia pe Deciziile Peroxizi organici, AMCA și Peroxid de hidrogen și perborat, astfel cum ar reieși din argumentele invocate de Comisie, această majorare ar fi în mod vădit contrară principiului proporționalității. Astfel, o asemenea majorare ar fi inutilă și disproporționată în cazul în care încălcările cu privire la care au fost pronunțate mai multe decizii au avut

loc în aceeași perioadă, astfel încât întreprinderea nu era în măsură să își adapteze comportamentul pentru a ține seama de sancțiunile aplicate anterior.

291 Comisia contestă această argumentare.

— Aprecierea Tribunalului

292 Trebuie arătat că, în domeniul concurenței, principiul *non bis in idem*, principiu fundamental al dreptului Uniunii, consacrat, de altfel, prin articolul 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, proclamată la Nisa la 7 decembrie 2000 (JO C 364, p. 1), interzice ca o întreprindere să fie sancționată sau urmărită din nou pentru un comportament anticoncurențial pentru care a fost sancționată sau cu privire la care a fost declarată ca nefiind răspunzătoare printr-o decizie anterioară care nu mai poate fi atacată (a se vedea în acest sens Hotărârea Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, punctul 252 de mai sus, punctul 59). Aplicarea principiului *non bis in idem* este supusă unei triple condiții, de identitate a faptelor, de unitate de făptuitor și de unitate a interesului legal protejat (Hotărârea Curții din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, Rec., p. I-123, punctul 338).

293 Se impune constatarea că acest principiu nu este nicidecum încălcat prin faptul că decizia atacată se întemeiază pe sancționări anterioare care justificaseră deja o majorare a amenzii aplicate Arkema în temeiul încălcărilor repetate în Deciziile Peroxizi organici, AMCA și Peroxid de hidrogen și perborat. Astfel, faptul că, în patru decizii, Comisia și-a întemeiat constatarea unor încălcări repetate pe aceleași sancțiuni anterioare nu înseamnă nicidecum că Comisia a „sancționat de patru ori Arkema pentru aceeași încălcare", astfel cum susțin reclamantele.

294 În această privință, se amintește că o eventuală încălcare repetată face parte dintre elementele care trebuie luate în considerare la analizarea gravității încălcării în cauză (Hotărârea Groupe Danone/Comisia, punctul 283 de mai sus, punctul 26). Luarea în considerare a încălcărilor repetate are drept scop incitarea întreprinderilor care au manifestat o tendință de a încălca normele de concurență să își modifice comportamentul. Prin urmare, Comisia poate ține seama, în fiecare caz în parte, de indiciile care confirmă o astfel de tendință, inclusiv, de exemplu, de timpul care s-a scurs între încălcările respective (Hotărârea Groupe Danone/Comisia, punctul 283 de mai sus, punctul 39).

295 Or, prin săvârșirea fiecăreia dintre încălcările invocate de reclamante, Arkema a săvârșit încălcări repetate, ceea ce justifică luarea în considerare a acestui element în analiza gravității fiecăreia dintre aceste încălcări. În special, fiecare dintre încălcările menționate constituia, independent una de cealaltă, o repetare a comportamentului ilicit în raport cu normele de concurență, astfel cum s-a constatat în deciziile din 1984, din 1986 și din 1994, dovedind o tendință a Arkema de a nu acționa în mod corespunzător ca urmare a acestor încălcări (a se vedea în acest sens Hotărârea Groupe Danone/Comisia, punctul 283 de mai sus, punctul 40).

296 În consecință, luarea în considerare a elementului legat de încălcările repetate în cazurile invocate de reclamante se raporta în mod necesar la analiza gravității fiecăreia dintre încălcările în cauză. Astfel, contrar susținerilor reclamantelor, Comisia a sancționat Arkema pentru patru încălcări distincte, iar condiția referitoare la identitatea faptelor (a se vedea punctul 292 de mai sus) nu este în mod vădit îndeplinită în speță.

297 Pe de altă parte, soluția propusă de reclamante ar conduce la concluzia că, în cadrul unei anumite decizii, Comisia nu este autorizată să țină seama de încălcările repetate pentru unicul motiv că întreprinderea în cauză ar fi săvârșit în paralel alte încălcări ale dreptului concurenței. O astfel de soluție ar fi contrară obiectivului urmărit prin luarea în considerare a încălcărilor repetate în cadrul stabilirii amenzii.

298 În plus, trebuie respins și argumentul potrivit căruia Comisia ar fi încălcat principiul *non bis in idem* justificând aplicarea circumstanței agravante a încălcărilor repetate prin necesitatea de a asigura un efect descurajator al amenzilor, în condițiile în care ținuse deja seama de acest aspect. Astfel, Comisia nu a făcut decât să rețină, în vederea calculării cuantumului amenzii, un ansamblu de considerații de fapt apreciate drept pertinente pentru stabilirea amenzii la un nivel care să îi asigure un caracter suficient de descurajator și nicidecum nu a sancționat reclamantele de două ori pentru aceeași încălcare (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 25 octombrie 2005, Groupe Danone/Comisia, T-38/02, Rec., p. II-4407, punctul 358). În această privință, trebuie amintit că cerința de a asigura descurajarea constituie o cerință generală care trebuie să ghideze Comisia pe parcursul calculării amenzii (Hotărârea Carbone-Lorraine/Comisia, punctul 180 de mai sus, punctul 131).

299 În orice caz, trebuie subliniat că luarea în considerare a fiecăruia dintre aceste criterii de evaluare a gravității încălcării are la bază motive distincte. Astfel, luarea în considerare a cifrei de afaceri globale a întreprinderii în cauză se justifică prin necesitatea ca amenda să fie stabilită la un nivel suficient de descurajator în raport cu dimensiunea și cu puterea sa economică. În ceea ce privește luarea în considerare a încălcărilor repetate, aceasta se justifică prin nevoia de descurajare suplimentară impusă de faptul că trei constatări ale unor încălcări anterioare nu au fost suficiente pentru ca a patra încălcare să nu intervină (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 octombrie 2005, Groupe Danone/Comisia, punctul 298 de mai sus, punctul 358).

300 În ceea ce privește critica întemeiată pe faptul că Comisia ar fi încălcat principiul proporționalității, reclamantele par să susțină că aceasta ar fi trebuit să țină seama de efectul descurajator pe care l-au avut asupra reclamantelor majorările efectuate prin Deciziile Peroxizi organici, AMCA și Peroxid de hidrogen și perborat. Or, trebuie amintit că, din motivele prezentate la punctele 228-235 de mai sus, pentru a asigura un efect descurajator al amenzii, Comisia nu este obligată să țină seama de amenzile pe care le-a aplicat aceleiași întreprinderi în alte cazuri. Această concluzie este valabilă și în ceea ce privește majorările efectuate în temeiul încălcărilor repetate. În special, a nu ține seama de faptul că întreprinderea în cauză a săvârșit încălcări repetate, pentru unicul motiv că, în paralel cu încălcarea în litigiu, era implicată în alte

comportamente ilicite, care au fost de asemenea sancționate de Comisie, ar fi contrar obiectivului de descurajare.

301 Pe de altă parte, în împrejurările speței, nivelul de majorare cu 50 % nu este disproporționat în raport cu acest obiectiv.

302 În sfârșit, contrar celor sugerate de reclamante (a se vedea punctul 290 de mai sus), din considerentele (358)-(369) ale deciziei atacate reiese în mod clar că, în speță, constatarea săvârșirii unor încălcări repetate nu s-a întemeiat pe Deciziile Peroxizi organici, AMCA și Peroxid de hidrogen și perborat.

303 Prin urmare, al doilea aspect al celui de al șaselea motiv, singurul care mai era în litigiu, trebuie respins.

Cu privire la al șaptelea motiv, întemeiat pe o eroare de fapt, în măsura în care Comisia nu ar fi acordat reclamantelor o reducere a amenzii în temeiul „neaplicării efective" de către Arkema a anumitor practici incriminate

Argumentele părților

304 Reclamantele arată că Arkema a demonstrat în cursul procedurii administrative că aplicase numai parțial anumite acorduri în litigiu, astfel cum însăși Comisia ar fi recunoscut, de altfel, în decizia atacată. În consecință, acestea apreciază că, potrivit liniilor directoare și jurisprudenței, Comisia ar fi trebuit să țină seama de această

circumstanță atenuantă în stabilirea cuantumului amenzii. Acestea solicită, așadar, Tribunalului să reducă substanțial cuantumul amenzii, pentru a lua în considerare „neaplicarea efectivă" de către Arkema a anumitor practici incriminate.

305 În această privință, reclamantele arată că, în mai multe rânduri, Degussa s-a plâns de nerespectarea de către Arkema a acordurilor cu privire la majorările de prețuri convenite între producători, astfel cum ar reieși din descrierea mai multor întâlniri în decizia atacată [considerentele (123), (128) și (133) ale acesteia din urmă].

306 Reclamantele subliniază de asemenea că, potrivit practicii decizionale a Comisiei, pentru neaplicarea parțială a acordurilor ilicite, poate fi acordată o reducere a amenzii. În consecință, contrar celor afirmate de Comisie în memoriul în apărare, acestea apreciază că simplul fapt că o întreprindere a aplicat numai anumite practici incriminate nu este în sine de natură să excludă beneficiul circumstanțelor atenuante.

307 Comisia contestă această argumentare.

Aprecierea Tribunalului

308 Astfel cum reiese din jurisprudență, pentru ca beneficiul circumstanței atenuante referitoare la neaplicarea efectivă a acordurilor ilicite să fie acordat, este important să se verifice dacă circumstanțele invocate sunt de natură să dovedească faptul că, în perioada în care întreprinderea în cauză a aderat la acordurile respective, s-a sustras în mod efectiv de la aplicarea acestora prin adoptarea unui comportament concurențial pe piață sau, cel puțin, că a încălcat în mod clar și în mare măsură obligațiile privind

punerea în aplicare a înțelegerii, astfel încât a perturbat însăși funcționarea acesteia (Hotărârile Tribunalului Daiichi Pharmaceutical/Comisia, punctul 271 de mai sus, punctul 113, și Carbone-Lorraine/Comisia, punctul 180 de mai sus, punctul 196).

309 Astfel, în speță, contrar celor susținute de Comisie în înscrisurile sale, împrejurarea că reclamantele recunosc o aplicare parțială a anumitor acorduri în litigiu nu este în sine suficientă pentru a justifica refuzul de a le acorda beneficiul circumstanței atenuante invocate (a se vedea în acest sens Hotărârile Daiichi Pharmaceutical/Comisia, punctul 308 de mai sus, punctele 102 și 116, și Carbone-Lorraine/Comisia, punctul 180 de mai sus, punctele 197 și 223). Astfel, trebuie să se verifice de asemenea dacă reclamantele au demonstrat că își încălcaseră în mod clar și în mare măsură obligațiile privind punerea în aplicare a înțelegerii în cauză, astfel încât au perturbat însăși funcționarea acesteia.

310 Trebuie amintit că, în cererea introductivă, reclamantele își întemeiază pretențiile pe trei împrejurări precise, care au drept scop să demonstreze că Degussa s-a plâns în mai multe rânduri de nerespectarea de către Arkema a acordurilor cu privire la majorările de prețuri convenite între producători.

311 În primul rând, acestea arată că, în considerentul (123) al deciziei atacate, Comisia a constatat că obiectivul întâlnirii care avusese loc în cursul anului 1999 fusese acela de a „reda încrederea Degussa în fiabilitatea comportamentului adoptat de [Arkema] și de ICI pe piață, care fusese afectată în trecut atunci când obiectivele de preț nu fuseseră puse în aplicare sau fuseseră aplicate numai în parte” de către aceste două întreprinderi.

312 În al doilea rând, reclamantele invocă, în considerentul (128) al deciziei atacate, în care Comisia a constatat că întâlnirea din 24 februarie 2000, referitoare la compușii pentru turnare, fusese convocată de Degussa ca răspuns la comportamentul Arkema

cu privire la anumiți clienți din sectorul automobilelor. Potrivit Comisiei, cu ocazia acestei întâlniri, „[Degussa] a imputat în mod indirect [Arkema] că nu a respectat majorarea în domeniul automobilelor”.

313 În al treilea rând, reclamantele se întemeiază pe modul de redactare a considerentului (129) al deciziei atacate, în care se face referire la o întâlnire din 27 iunie 2000, referitoare la compușii pentru turnare, ca urmare a încheierii de către Arkema a unui contract de furnizare pe termen lung cu principalul client de pe piață, la un nivel de preț inferior obiectivelor de preț care fuseseră convenite între concurenți cu ocazia întâlnirii de la Dublin (Irlanda), din luna octombrie a anului 1999. Comisia constată în acest considerent că „faptul că Arkema nu a aplicat în mod deliberat obiectivele de preț a fost considerat de către Degussa drept o gravă subminare a încrederii”. De asemenea, în considerentul (133) al deciziei atacate, Comisia a făcut de asemenea referire la „conflictul important” declanșat între Degussa și Arkema cu ocazia acestei întâlniri.

314 Se impune totuși să se statueze că numai invocarea acestor pasaje din decizia atacată nu este suficientă pentru a se demonstra că sunt îndeplinite condițiile amintite la punctul 308 de mai sus.

315 Mai întâi, trebuie subliniat că pasajele menționate mai sus privesc toate întâlnirile referitoare la compușii pentru turnare pe bază de PMMA, cu alte cuvinte numai unul dintre cele trei produse care fac obiectul încălcării unice puse în discuție de Comisie în decizia atacată. Or, reclamantele nu au prezentat niciun element obiectiv care ar permite Tribunalului să aprecieze impactul nerespectării acordurilor cu privire la acest produs asupra funcționării întregii înțelegeri în cauză. În plus, astfel cum reiese din considerentul (5) al deciziei atacate, compușii pentru turnare din PMMA constituie numai 36 % din ansamblul pieței de PMMA, din perspectiva defalcării metacrilatului de metil între cele trei produse din PMMA.

316 În continuare, în ceea ce privește în special afirmația care figurează în considerentul (123) al deciziei atacate, potrivit căreia „în trecut […], obiectivele de preț nu fuseseră puse în aplicare sau fuseseră aplicate numai în parte” de către Arkema și ICI, se impune constatarea că reclamantele nu aduc niciun element care ar permite să se aprecieze întinderea concretă a acestei neaplicări, atât din perspectiva esenței, cât și a duratei.

317 Pe de o parte, trebuie subliniat că din considerentul (123) al deciziei atacate reiese că obiectivele de preț au fost puse în aplicare parțial. Or, reclamantele nu precizează care era amploarea acestei „neaplicări parțiale”. În special, acestea nu afirmă că neaplicarea ar fi atins un asemenea nivel încât ar fi fost perturbată însăși funcționarea înțelegerii în cauză. Pe de altă parte, din decizia atacată reiese că, în cadrul aceleiași întâlniri, participanții au pus în aplicare una dintre laturile înțelegerii în cauză, cu privire la schimburile de informații sensibile din punct de vedere comercial [a se vedea ultima teză a considerentului (123) al deciziei atacate, precum și considerentul (117) al acesteia din urmă, la care se face trimitere].

318 Pe de altă parte, reclamantele nu precizează despre ce perioadă era vorba. Or, în condițiile în care întâlnirea în discuție a avut loc în vara anului 1999, încălcarea a început la 23 ianuarie 1997 [a se vedea considerentul (109) al deciziei atacate]. Între timp, Arkema a participat la mai multe întâlniri anticoncurențiale, a căror descriere în decizia atacată nu evidențiază perturbări, în special în ceea ce privește funcționarea înțelegerii în cauză [a se vedea considerentele (111)-(119) ale deciziei atacate].

319 Referitor la argumentele reclamantelor întemeiate pe considerentele (128), (129) și (133) ale deciziei atacate, acestea au în esență la bază un contract de furnizare pe termen lung, încheiat la un nivel de preț inferior obiectivelor de preț care fuseseră convenite între concurenți cu ocazia întâlnirii de la Dublin, care avusese loc în luna octombrie a anului 1999. Deși Comisia califică această întreprindere drept un „mare client” [considerentul (129) al deciziei atacate] și menționează că este vorba despre „5 000 T/an” (nota de subsol 131 a deciziei atacate), reclamantele nu aduc niciun element concret care ar permite să se aprecieze importanța acestui contract în

ceea ce privește cooperarea dintre participanții la înțelegerea în cauză din domeniul compușilor pentru turnare pe bază de PMMA, nici, *a fortiori*, în cadrul încălcării unice având ca obiect cele trei produse din PMMA.

320 Pe de altă parte, trebuie subliniat că este vorba despre un contract semnat în cursul primului semestru al anului 2000 [a se vedea considerentele (128) și (129) ale deciziei atacate] și care nu respectă majorările de prețuri decise numai în octombrie 1999, în condițiile în care Arkema a participat la încălcare din 23 ianuarie 1997 până la 12 septembrie 2002. De asemenea, trebuie subliniat că, deși decizia atacată menționează un „conflict important" [considerentul (133)] și o „gravă subminare a încrederii" [considerentul (129)], rezultă în mod clar că, în pofida acestui conflict, cooperarea dintre Atofina și ceilalți participanți a continuat [a se vedea în special considerentele (131) și (134) ale deciziei atacate] și, cu ocazia întâlnirii din 9 februarie 2001, privea chiar și un schimb de informații referitor la prețurile practicate în relația cu același client [a se vedea considerentul (131) al deciziei atacate, cu privire la întâlnirea din 9 februarie 2001].

321 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se considere că împrejurările invocate de reclamante dovedesc, cel mult, anumite deficiențe ale înțelegerii în cauză în ceea ce privește compușii pentru turnare pe bază de PMMA și un caz de neaplicare de către Arkema, în raport cu un client, a obiectivelor de preț convenite în domeniul acestui produs. Pe de altă parte, chiar Comisia a recunoscut că au existat perioade în care participanții la încălcarea în cauză nu au respectat acordurile încheiate [a se vedea considerentul (329) al deciziei atacate] și că anumite decizii nu au fost executate în totalitate [considerentul (379) al acesteia din urmă]. Cu toate acestea, ținând seama de faptul că încălcarea în cauză constituie, potrivit deciziei atacate, o încălcare unică având ca obiect trei produse, că această încălcare a durat de la 23 ianuarie 1997 până la 12 septembrie 2002 și că se referea la mai multe aspecte, inclusiv un schimb de informații confidențiale cu privire la piețe și la întreprinderi [a se vedea considerentul (3) al deciziei atacate], aceste împrejurări nu sunt suficiente pentru a îndeplini condițiile menționate la punctul 308 de mai sus. Pe de altă parte, reclamantele nici nu

afirmă că au încălcat obligațiile cu privire la punerea în aplicare a înțelegerii în cauză încât să fi perturbat însăși funcționarea acesteia, astfel cum impune jurisprudența.

322 Trebuie să se concluzioneze, așadar, pe de o parte, că în mod întemeiat Comisia nu a reținut circumstanța atenuantă referitoare la neaplicarea efectivă a acordurilor ilicite și, pe de altă parte, că reducerea cuantumului amenzii pe acest temei nu este nici aceasta justificată în cadrul competenței de fond a Tribunalului.

323 Prin urmare, prezentul motiv, precum și cererea de reducere a amenzii formulată pe acest temei de reclamante trebuie respinse.

Cu privire la al optulea motiv, întemeiat pe erori de drept și de fapt constituite de refuzul Comisiei de a acorda reclamantelor o reducere a amenzii în temeiul „altor factori"

Argumentele părților

324 Reclamantele arată că, în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile, Arkema a solicitat să beneficieze de o reducere a amenzii susceptibilă să îi fie aplicată în temeiul „altor factori", în sensul liniilor directoare, pentru a ține seama de amenzile importante care îi fuseseră aplicate recent de Comisie. Întrucât a refuzat să acorde această reducere pentru motivul că Arkema nu „invocase niciun argument prin care să arate că se afla într-o situație foarte dificilă" [considerentul (396) al deciziei atacate], Comisia ar fi săvârșit erori de drept și de fapt.

325 Reclamantele arată că, în două decizii recente, Comisia a redus cuantumul final al amenzii, în temeiul punctului 5 litera (b) din Liniile directoare, pentru motivul că întreprinderea în cauză fusese deja obligată, cu puțin timp în urmă, la plata unor amenzi importante. Ar fi vorba despre Decizia C(2002) 5083 final a Comisiei din 17 decembrie 2002 privind o procedură de aplicare a articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul privind Spațiul Economic European (SEE) (cazul COMP/E-2/37.667 – Grafituri speciale) (denumită în continuare „Decizia Grafituri speciale") și despre Decizia C(2003) 4457 a Comisiei din 3 decembrie 2003 privind o procedură de aplicare a articolului [81 CE] și a articolului 53 din Acordul privind Spațiul Economic European (SEE) (cazul COMP/38.359 – Produse pe bază de carbon și de grafit pentru aplicații electrice și mecanice) (denumită în continuare „Decizia Produse pe bază de carbon și de grafit"). Potrivit reclamantelor, dacă, în fiecare dintre aceste decizii, Comisia a părut să arate că reducerea era întemeiată și pe situația financiară a întreprinderii în cauză, în realitate, reducerea amenzii putea rezulta numai din luarea în considerare a obligării recente la plata unor amenzi importante.

326 Astfel, din aceleași decizii ar reieși că Comisia a apreciat că, pentru a reduce cuantumul amenzii aplicate unei întreprinderi, luarea în considerare a situației sale financiare ar însemna să se confere un avantaj concurențial nejustificat întreprinderilor celor mai puțin adaptate la condițiile pieței și ar putea conduce la o discriminare față de celelalte întreprinderi vizate de procedură. Prin urmare, potrivit reclamantelor, Comisia nu putea invoca în mod întemeiat situația financiară a întreprinderii în cauză, inclusiv împreună cu alți factori, pentru a-i acorda o reducere a amenzii.

327 Reclamantele susțin că recent Comisia a aplicat Arkema amenzi considerabile, într-un cuantum total de 180 de milioane de euro, în temeiul participării sale la activități coluzive care s-au derulat, cel puțin parțial, simultan cu practicile sancționate prin decizia atacată. Acestea ar fi Deciziile Peroxizi organici, AMCA și Peroxid de hidrogen și perborat.

328 Ținând seama de aplicarea acestor sancțiuni, reclamantele consideră că, pentru a se asigura o descurajare efectivă, nu era necesar să fie obligate la plata cuantumului final total al amenzii (respectiv 219,13 125 milioane de euro). În opinia acestora, Comisia ar fi trebuit, așadar, să țină seama de „alți factori". În consecință, reclamantele solicită Tribunalului să reducă cuantumul amenzii aplicate acestora pentru a ține seama de amenzile plătite recent de Arkema.

329 Comisia contestă această argumentare.

Aprecierea Tribunalului

330 Mai întâi, trebuie amintit că practica decizională a Comisiei nu reprezintă cadrul juridic al amenzilor în materie de concurență. Astfel, Comisia dispune, în domeniul stabilirii cuantumului amenzilor, de o putere de apreciere largă și nu este ținută de aprecierile pe care le-a efectuat anterior (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, Archer Daniels Midland/Comisia, T-329/01, Rec., p. II-3255, punctele 108-110 și jurisprudența citată). Astfel, simpla invocare de către reclamante a Deciziilor Grafituri speciale și Produse pe bază de carbon și de grafit este în sine inoperantă, în măsura în care Comisia nu era obligată să aprecieze în același mod în prezentul caz (a se vedea în acest sens Hotărârea Archer Daniels Midland/Comisia, citată anterior, punctul 111).

331 Pe de altă parte, trebuie să se constate că, în aceste două decizii, Comisia a redus cuantumul amenzii aplicate societății în cauză în acest caz ca urmare a gravelor sale dificultăți financiare asociate cu una și, respectiv, apoi cu două obligări recente ale acesteia la plata unor amenzi pentru încălcări ale dreptului concurenței săvârșite simultan. Or, reclamantele nu afirmă că se aflau într-o situație comparabilă cu cea a

acestei societăți, în special pe planul situației financiare [a se vedea considerentele (556)-(559) ale Deciziei Grafituri speciale și considerentul (360) al Deciziei Produse pe bază de carbon și de grafit].

332 În ceea ce privește argumentul potrivit căruia reducerea cuantumului amenzii nu se putea întemeia pe aplicarea recentă a unor sancțiuni acestei întreprinderi, întrucât, din perspectiva jurisprudenței și potrivit propriilor termeni ai acestor decizii, Comisia nu putea lua în considerare în mod întemeiat situația financiară a întreprinderii în cauză, ca atare sau împreună cu alte elemente, trebuie subliniat că acesta este contrazis chiar de termenii acestor decizii. Pe de altă parte, sub acest aspect, trebuie să se facă trimitere la Hotărârea Carbone-Lorraine/Comisia, punctul 180 de mai sus (punctele 311-317), în care același argument, invocat de unul dintre destinatarii Deciziei Produse pe bază de carbon și de grafit, fusese respins.

333 În consecință, în considerentul (396) al deciziei atacate, Comisia nu a săvârșit nicio eroare prin faptul că a respins argumentul invocat de reclamante în secțiunea „Alți factori", pentru motivul că Arkema nu invocase niciun argument menit să demonstreze că se afla într-o situație financiară foarte dificilă.

334 În plus, în exercitarea de către Tribunal a competenței sale de fond, nu trebuie să se efectueze reducerea amenzii, astfel cum au solicitat reclamantele.

335 Prin urmare, simplul fapt că reclamantele au fost obligate recent la plata a alte trei amenzi, pentru încălcări parțial simultane, nu poate justifica reducerea amenzii aplicate în speță. Pe de altă parte, dacă faptul de a fi fost deja sancționat ar justifica reducerea unei amenzi ulterioare, acest lucru ar conduce la o situație paradoxală în care unei întreprinderi care participă la mai multe înțelegeri i s-ar diminua progresiv costul marginal al fiecărei sancțiuni. O astfel de situație ar fi evident contrară obiectivului de descurajare urmărit de amenzi.

336 Or, reclamantele nu prezintă niciun element de natură să demonstreze că, prin aplicarea unei amenzi în speță, asociată cu alte amenzi recente, s-ar fi aflat într-o situație deosebită. Pe de altă parte, trebuie subliniat că, cu excepția amenzii aplicate în Decizia Peroxizi organici, Arkema răspunde în mare parte solidar cu Elf Aquitaine și Total pentru plata acestor amenzi. În orice caz, cuantumul total al amenzilor aplicate Arkema în temeiul acestor patru decizii rămâne chiar sub pragul de 10 % din cifra de afaceri înregistrată de Arkema în 2005, menționată în considerentul (14) al deciziei atacate, care este prevăzut de Regulamentul nr. 1/2003 pentru o singură amendă.

337 În consecință, se impune respingerea prezentului motiv, precum și a cererii de reducere a amenzii formulate pe acest temei de reclamante.

Concluzie

338 Din toate cele arătate mai sus reiese că acțiunea trebuie respinsă în întregime, cu excepția cererii formulate de reclamante având ca obiect majorarea amenzii care le-a fost aplicată în temeiul efectului descurajator.

339 Ținând seama de considerațiile ce precedă (a se vedea punctele 247-280 de mai sus), Tribunalul apreciază că, în cadrul competenței sale de fond, se impune reducerea cuantumului amenzii la care sunt obligate reclamantele, pentru a lua în considerare faptul că, la data aplicării amenzii, acestea nu mai erau controlate de grupul Total.

340 Pentru a recalcula acest cuantum, Tribunalul apreciază ca fiind adecvat să urmeze metodologia aplicată în decizia atacată, înlocuind factorul multiplicator de 3 aplicat în privința reclamantelor, în considerentul (349) al deciziei atacate, cu un factor multiplicator de 1,25. Astfel, în împrejurările speței și ținând seama în special de majorările aplicate în privința celorlalți destinatari ai deciziei atacate, Tribunalul consideră că o astfel de majorare este adecvată pentru a asigura un efect suficient de descurajator al amenzii aplicate reclamantelor.

341 În special, nu trebuie admisă cererea formulată de Comisie în ședință prin care aceasta a solicitat, în esență, ca Tribunalul să țină seama de elementul referitor la structurile economice și juridice ale întreprinderii în cauză la momentul săvârșirii încălcării pentru a menține factorul multiplicator de 3 aplicat reclamantelor.

342 Trebuie amintit că exercitarea unei competențe de fond nu poate da naștere, cu ocazia determinării cuantumului amenzilor respective, unei discriminări între întreprinderile care au participat la un acord sau la o practică concertată contrară articolului 81 alineatul (1) CE (Hotărârea Curții din 16 noiembrie 2000, Sarrió/Comisia, C-291/98 P, Rec., p. I-9991, punctul 97, Hotărârea Curții din 25 ianuarie 2007, Dalmine/Comisia, C-407/04 P, Rep., p. I-829, punctul 152). Or, în măsura în care acest element nu a fost luat în considerare în privința celorlalți destinatari ai deciziei atacate (a se vedea punctele 266-271 de mai sus), nu s-ar justifica majorarea pe acest temei a cuantumului amenzii aplicate reclamantelor.

343 În orice caz, chiar dacă în stabilirea cuantumului amenzii trebuia să se țină seama de acest element, nu poate fi justificată aplicarea în privința reclamantelor a unui factor multiplicator de 3 în temeiul unui efect suficient de descurajator al amenzii. Astfel, acest lucru ar conduce la aplicarea în privința reclamantelor a aceluiași factor multiplicator precum cel care este aplicabil fostelor societăți-mamă ale acestora, deși acestea se află într-o situație în mod vădit diferită în raport cu obiectivele esențiale urmărite prin impunerea unei astfel de majorări (a se vedea de asemenea, în acest sens, Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 340).

344 Pe de altă parte, s-a statuat că nu trebuia să se distingă între două întreprinderi ale căror cifre de afaceri justifică în orice caz calificarea acestora drept întreprinderi mari care dispun de cunoștințe și de infrastructuri economice și juridice care să le permită să recunoască mai ușor caracterul ilicit al comportamentului lor și să conștientizeze consecințele care decurg din acesta (Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 340). Or, în speță, toate întreprinderile menționate în considerentul (349) al deciziei atacate, ca, de altfel, și Arkema având în vedere propria sa cifră de afaceri, ar fi putut fi considerate mari întreprinderi, care dispun de infrastructuri economice și juridice care să le permită să recunoască mai ușor caracterul ilicit al comportamentului lor (a se vedea în acest sens Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 294). În consecință, în speță, ținând seama de factorii multiplicatori aplicați altor întreprinderi (1,75 în cazul Degussa, 1,5 în privința ICI și factorul „ipotetic" de 1,25 aplicat Arkema), factorul multiplicator de 3 se justifică numai în ceea ce privește cifra de afaceri foarte importantă înregistrată de Total la data la care a fost aplicată amenda.

345 În ceea ce privește noul mod de calcul al cuantumului amenzii la care sunt obligate reclamantele, trebuie amintit modul de redactare a articolului 2 din decizia atacată, potrivit căruia „[p]entru încălcările prevăzute la articolul 1 sunt aplicate următoarele amenzi: […] b) Arkema […], Altuglas International [...] și Altumax Europe [...] sunt obligate în solidar la: [219 131 250] de euro, din care Total [...] este obligată în solidar la plata a 140,4 milioane de euro și din care Elf Aquitaine [...] este obligată în solidar la plata a 181,35 milioane de euro".

346 Referitor la acest mod de redactare, precum și la motivele deciziei atacate consacrate calculului amenzii, trebuie să se distingă între două părți ale amenzii.

347 În primul rând, reclamantele sunt obligate în solidar la plata unui cuantum de 37 781 250 de euro, în timp ce răspunderea Elf Aquitaine și a Total nu se raportează la acest cuantum.

348 Astfel cum reiese din decizia atacată, este vorba despre un cuantum rezultat din majorarea în temeiul încălcărilor repetate, pentru care nu a fost angajată răspunderea Elf Aquitaine și Total, la care Comisia a aplicat în continuare o reducere cu 40 % în temeiul Comunicării privind cooperarea. Or, trebuie amintit că, pentru a stabili cuantumul majorării în temeiul încălcărilor repetate, Comisia s-a bazat ea însăși pe un factor „ipotetic" de 1,25 în temeiul efectului suficient de descurajator [a se vedea nota de subsol 233, referitoare la considerentul (349) al deciziei atacate]. Astfel, considerațiile menționate la punctele 247-280 de mai sus nu au niciun impact asupra acestui cuantum și prin urmare, acest cuantum de 37 781 250 de euro pentru care este angajată răspunderea reclamantelor, cu excluderea fostelor societăți-mamă ale acestora, trebuie să rămână neschimbat.

349 În al doilea rând, reclamantele sunt obligate în solidar cu Elf Aquitaine la plata unui cuantum de 181,35 milioane de euro, din care Total a fost obligată în solidar la valoarea de 140,4 de milioane de euro. Este, așadar, vorba despre cuantumul amenzii care nu rezultă din luarea în considerare a încălcărilor repetate.

350 Acest cuantum de 181,35 de milioane de euro rezultă în special din aplicarea factorului multiplicator de 3. Întrucât în privința reclamantelor nu este justificată aplicarea acestui factor, cuantumul menționat trebuie, așadar, recalculat în privința acestora cu un factor multiplicator de 1,25, urmând metodologia utilizată de Comisie în decizia atacată.

351 În consecință, răspunderea solidară a reclamantelor pentru plata acestei părți a amenzii este redusă la 75 562 500 de euro.

352 În sfârșit, trebuie amintit că, potrivit articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, pentru fiecare întreprindere care participă la încălcarea normelor, amenda nu depășește 10 % din cifra de afaceri totală din exercițiul financiar precedent. Potrivit jurisprudenței, numai dacă se dovedește că mai mulți destinatari ai deciziei prin care este aplicată amenda constituie și la data adoptării acestei decizii întreprinderea,

în sensul entității economice răspunzătoare pentru încălcarea sancționată, plafonul poate fi calculat pe baza cifrei de afaceri totale a acestei întreprinderi, cu alte cuvinte a tuturor componentelor sale cumulate. În schimb, dacă această unitate economică a dispărut între timp, fiecare destinatar al deciziei are dreptul de a i se aplica în mod individual plafonul în cauză (Hotărârea Tokai Carbon și alții/Comisia, punctul 272 de mai sus, punctul 390).

353 Astfel, trebuie să se mai verifice dacă cuantumul amenzii la plata căreia sunt obligate reclamantele nu depășește 10 % din cifra de afaceri globală înregistrată Arkema în 2005. Reclamantele sunt în prezent obligate în solidar la plata amenzii până la concurența sumei de 113 343 750 de euro (cuantumul de 37 781 250 de euro menționat la punctul 348 de mai sus plus cuantumul de 75 562 500 de euro menționat la punctul 351 de mai sus). Trebuie să se constate, așadar, că acest cuantum nu depășește 10 % din cifra de afaceri globală înregistrată de Arkema în 2005, astfel cum reiese din considerentul (14) al deciziei atacate. Pe de altă parte, același raționament trebuie aplicat în ceea ce privește cuantumul intermediar stabilit înainte de aplicarea reducerii în temeiul Comunicării privind cooperarea.

Cu privire la cheltuielile de judecată

354 Potrivit articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Potrivit articolului 87 alineatul (3) din regulamentul menționat, în cazul în care părțile cad în pretenții cu privire la unul sau mai multe capete de cerere, Tribunalul poate să repartizeze cheltuielile de judecată sau poate decide ca fiecare parte să suporte propriile cheltuieli.

355 În speță, capetele de cerere ale reclamantelor au fost admise în parte. Cu toate acestea, în măsura în care argumentarea care a condus la reducerea cuantumului amenzii a fost invocată numai în ședință, în condițiile în care ar fi putut fi invocată în cererea introductivă (a se vedea punctul 247 de mai sus), se va face o justă apreciere a

împrejurărilor cauzei dacă se decide că reclamanta va suporta propriile cheltuieli de judecată, precum și pe cele efectuate de Comisie.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a patra)

declară și hotărăște:

1) **Reduce la 113 343 750 de euro cuantumul amenzii la plata căreia, în temeiul articolului 2 litera (b) din Decizia C(2006) 2098 final a Comisiei din 31 mai 2006 privind o procedură de aplicare a articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/F/38.645 – Metacrilați), sunt obligate în solidar Arkema SA (devenită Arkema France), Altuglas International SA și Altumax Europe SAS.**

2) **Respinge în rest acțiunea.**

3) **Obligă Arkema France, Altuglas International și Altumax Europe la plata cheltuielilor de judecată.**

Czúcz Labucka O'Higgins

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 7 iunie 2011.

Semnături

Cuprins

Istoricul cauzei ..... II - 2608

Introducere ..... II - 2608

Procedura administrativă ..... II - 2609

Decizia atacată ..... II - 2610

Destinatarii deciziei atacate ..... II - 2611

Calculul amenzii ..... II - 2612

Procedura și concluziile părților ..... II - 2614

În drept ..... II - 2616

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea normelor referitoare la imputabilitatea practicilor puse în aplicare de o filială societății-mamă a acesteia și a principiului nediscriminării ..... II - 2616

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe încălcarea normelor privind imputabilitatea practicilor puse în aplicare de o filială societății-mamă a acesteia ..... II - 2617

— Argumentele părților ..... II - 2617

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2619

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiului nediscriminării ..... II - 2624

— Argumentele părților ..... II - 2624

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2625

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe erori de fapt săvârșite de Comisie în imputarea încălcării săvârșite de Arkema societăților Total și Elf Aquitaine ..... II - 2628

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe nerespectarea neimplicării organelor de conducere ale Total și ale Elf Aquitaine în practicile avute în vedere în decizia atacată ..... II - 2629

— Argumentele părților ..... II - 2629

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2630

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe nerespectarea elementelor care dovedesc autonomia reală de care dispune Arkema în stabilirea politicii sale comerciale ..... II - 2632

— Argumentele părților ..... II - 2632

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2637

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe încălcarea obligației de motivare și a principiului bunei administrări în punerea în aplicare a regulilor de imputabilitate ..... II - 2644

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe încălcarea obligației de motivare ..... II - 2645

— Argumentele părților ..... II - 2645

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2646

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiului bunei administrări ..... II - 2652

— Argumentele părților ..... II - 2652

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2653

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe nerespectarea criteriului impactului real asupra pieței în stabilirea cuantumului de bază al amenzii la 65 de milioane de euro ..... II - 2655

Argumentele părților ..... II - 2655

Aprecierea Tribunalului ..... II - 2659

Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe existența unor erori de drept și de fapt în majorarea cuantumului de bază al amenzii în temeiul efectului descurajator ..... II - 2664

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe lipsa de temei pentru majorarea de către Comisie a cuantumului de bază al amenzii având în vedere efectul descurajator pe baza cifrei de afaceri a Total, de vreme ce încălcarea nu era imputabilă acestei societăți ..... II - 2664

— Argumentele părților ..... II - 2664

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2665

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiilor proporționalității și egalității de tratament ..... II - 2665

— Argumentele părților ..... II - 2665

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2667

Cu privire la al treilea aspect, întemeiat pe caracterul inutil al recurgerii în speță la efectul descurajator al amenzii ..... II - 2670

— Argumentele părților ..... II - 2670

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2671

Cu privire la critica, invocată în ședință, întemeiată pe faptul că, la momentul adoptării deciziei atacate, reclamantele nu mai erau controlate de Total și de Elf Aquitaine ..... II - 2676

— Argumentele părților ..... II - 2676

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2679

Cu privire la al șaselea motiv, întemeiat pe erori de drept săvârșite de Comisie în majorarea amenzii în temeiul încălcărilor repetate ..... II - 2690

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe încălcarea principiilor legalității incriminării și a pedepsei și securității juridice ..... II - 2690

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiului *non bis in idem* și a principiului proporționalității ..... II - 2691

— Argumentele părților ..... II - 2691

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 2693

Cu privire la al șaptelea motiv, întemeiat pe o eroare de fapt, în măsura în care Comisia nu ar fi acordat reclamantelor o reducere a amenzii în temeiul „neaplicării efective” de către Arkema a anumitor practici incriminate ..... II - 2696

Argumentele părților ..... II - 2696

Aprecierea Tribunalului ..... II - 2697

Cu privire la al optulea motiv, întemeiat pe erori de drept și de fapt constituite de refuzul Comisiei de a acorda reclamantelor o reducere a amenzii în temeiul „altor factori” ..... II - 2702

Argumentele părților ..... II - 2702

Aprecierea Tribunalului ..... II - 2704

Concluzie ..... II - 2706

Cu privire la cheltuielile de judecată ..... II - 2710